

4567

సమీక్ష

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్యాన భట్టాచార్య సహాయకార్యదర్శి.

సంపుటము 15

రాజమహేంద్రవరము 16-12-1991, 1-1-1992

సంచికలు 1, 2

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
గృహ విభాగం
హైదరాబాద్ - 500 002

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
గ్రంథాలయం
కమలాంబుల రోడ్, 1357

1. శ్రీ ఆచార్య సోమసుందర్

5. శ్రీ ముదిగొండ శ్రీనివాసరావు

2. డా॥ ఎ. సద్దానంద

6. శ్రీ సుధాకర్ రవివర్మ

3. శ్రీ చిర్రాపూరి శ్రీరామశర్మ

7. డా॥ టి. బాలసుబ్రహ్మణ్యం

4. డా॥ మిరియాల రామకృష్ణ

8. డా॥ నం. గారి వేంకటేశ్వరరామారావు

1, 16 వేదీలలో ప్రచురింపబడును.

సంవత్సర చందా రు. 20-00

6 మాసములకు రు. 12-00

విడి ప్రతి రు. 2-00

సకాలంలో చందా పంపి సహకరించండి

— సంపాదకుని మాట —

ఏ రంగంలో చూసినా సంతోషమే! ప్రభుత్వాలను తప్పపట్టడమేకాని ప్రజా నీకానికి కూడా బాధ్యత లేకుండానే ఉన్నారు. ఎంతసేపూ తప్పులు పట్టడమేకాని మనం చేస్తున్న దేమిటి అని ఆలోచించుకునే కనీసజ్ఞానం కోల్పోతున్నారు ప్రజలు. సమాజశ్రేయస్సు ఏ ఒక్కరి బాధ్యతా కాదు. అది అందరి సమిష్టి బాధ్యత. ఇప్పుడు చదువులు, పరిస్థితులు ప్రజలను స్వార్థపరులుగా మారుస్తున్నాయే తప్ప కల్మషరహితమైన శ్రేయోదాయకవృద్ధికి తోడ్పడలేదు. రాజకీయ నాయకులపై, ఉద్యోగస్తులపై, తుదకు విజ్ఞాన నిధులుగా ఉండవలసిన విద్యాలయాలు, విశ్వవిద్యాలయాల పాలకులపై కూడా నిత్యం అవినీతి ఆరోపణలు వింటూనే ఉన్నాము. నేరం చేసినవాడికి శిక్ష లేకుండా చేసే మేధావులు ఎక్కువైనారు. ఇది కొనసాగితే ఈ రోజు సంబరపడే మేధావులుకూడా కుళ్ళిన సమాజంలో ఆతిహీనంగా కుళ్ళి పోవాల్సి వస్తుంది. చివరికి జాతి నిర్వీర్యమై అభివృద్ధి నిర్మూలనమై మనం పూర్తి అనాగరిక ప్రపంచంలోకి వెళ్ళిపోవాల్సి వస్తుంది. నాగరకతనల్ల మంచి జరగాలికాని మంచి నాశనం కాకూడదు. గోప్యంగా ఉండవలసినవి గోప్యంగా ఉంటేనే సాగను. సెన్సార్లు బోర్డులలో ఆడవారు మెంబర్లుగా ఉన్నాకూడా ఆడదాన్ని అతి చురుకైనగాను విలాసవస్తువుగాను చూపే సినిమాలు, అగ్నేలత నిండిన దృశ్యాలు, సంభాషణలతో కూడిన సినిమాలు మన నాగరకత ఎంత వెర్రితలలు వేసిందో దెప్పక చెబుతాయి. నిత్యం కాలి బూడిదవుతున్న మనుష్యులు, బస్సులు, రైళ్ళు, ఆఫీసులు మన తెలివితేటలకి, వివేకానికి మచ్చుతునకలు.

ఈ విషయవలయాన్నుంచి మానవాళిని రక్షించే దెవరో!

— సంపాదకుడు

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

తెలుగు సాంస్కృతిక జీవనంలో ఆధునికతా వికాసం

(గత సంచిక తరువాయి)

— శ్రీ ఆవంత్స సోమసుందర్

దాదాపు ఇదే కాలంలో జార్జి చక్రవర్తుల నిరంకుశ పాలనలో ముగ్గుతున్న రష్యాలో సైతం పునరుజ్జీరణ కార్యక్రమం లుదయించ సారంభించాయి. లియో టోల్ స్టాయ్, ప్రిన్స్ క్రోపొట్కిన్, ప్లెహనోవ్ వంటి మహాపురుషులు నూత్న మోసవీరులు మతాన్ని ప్రబోధించసారంభించారు. రష్యన్ జార్ చక్రవర్తినిక లన్ బానిసవ్యాపారవిధానాన్ని రద్దు చేశాడు. కాని బానిసలకు మాత్రం ప్రత్యామ్నాయ జీవనాధార లను కల్పించలేకపోయాడు భూమిలిచ్చి వ్యవసాయ రంగంలో ప్రవేశపెట్టలేకపోయాడు. ఈ గుడ్డితికల్ల విముక్తమైన కట్టుబానిసలు తిరిగి అసాధులయ్యారు. వేరొక ప్రక్కగా రష్యాలో పెట్టుబడిదారీ ఆర్థికవ్యవస్థ పెంపొంద సారంభించింది. తొత్తగా నెలకొల్పబడిన ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేయడానికి కార్మికవర్గం ఆకర్షణమైంది. దీనితో నిరాధారాలుగా ఉన్న పూర్వబానిసలు కార్మికవర్గంగా మారిపో సారంభించారు.

చుట్టుచూపునుంచి మనం మళ్ళీ ఆంధ్ర దేశంలోని ఆధునికతా రంభవికాసాలకు మళ్ళిద్దాం. మహామేరునగధీరుడు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం ఒక యుగపురుషుడుగా దర్శనమిస్తాడు. వారి జీవన కృషి సర్వోత్తముఖ జ్వజవ్యత్యాసంగా భాసిస్తుంది. 18 వ శతాబ్దిలో వెలువడిన నాయక రాజాలకాలంలోని మన్నాదుదాస విలాసం అనే యక్షగానంలోనూ, 1860 ప్రాంతంలో సంకల్పయుతంగా వచన సాహిత్యాన్ని పెంపొందించిన శ్రీ నామి నేన ముద్దు నరసింహంగారి హితమూచనలోనూ శిష్టజనవ్యావహారిక భాషా పలుకుబడులు వీరేశలింగం గారికి ఆంధరిక దారుర్యంకలిగించాయి. 1878 లో రచించి, హితకారిణిలో ధారావాహికగా ప్రచురించిన తొలిపరిపూసనం-బ్రాహ్మవివాహం అనే పెద్దయ్యగారి పెండ్లిలో బ్రాహ్మణ జటుంబాల చందసభావను చిత్రించారు. సిద్ధాంతరీత్యా ఆయన లాక్షణిక భాషా ప్రగర్తవరే ఆయినా, ప్రమాసనరచన వచ్చేసరికి - దానిలో సామాజిక ప్రతి

బింబాలు సజీవంగా ప్రచలితం కావాలన్న ఆలోచనతో తొలిప్రమాసనం రూపొందించారు. వ్యావహారిక భాషనే ప్రయోగించారు.

తాను సృజించిన సాహిత్యం జడమయంగా ఉన్న సమాజ హృదయాన్ని సంస్కరించడానికి దీక్షాపూనాని యుగపురుషుడు సంకల్పించాడు. చైతన్య యుతంగా సాహిత్యం సామాజిక సమస్యలు పరిష్కరించుచుండు మార్గ దర్శకం కావాలన్న యోచన ప్రప్రథమంగా వారే ప్రవేశపెట్టారు. ఆయన అడుగు జాడలో పురోగమించిన మహాకవి గురజాడ ఆప్సారాపు గారుగాని, కళాప్రపూర్ణ చింతమర్తి శ్రీకృష్ణనరసింహంగారుగాని, ఎందరో యితర రచయితలుగాని, ఇరవైవైయ్యో శతాబ్ది సాహిత్యాన్ని సంపూర్ణ ఆధునికంగా మలచడానికి సర్వ తోమాఖంగా ప్రయత్నించారు.

ఆ మహాదయంలోనే ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలో అపూర్వాలయిన ఆధునిక సాహిత్య ప్రక్రియలు తామరకంపరగా

పొందుకొనిచేయి. నాటకం, ప్రహసనం, నాటిక నవల కథానిక, ఖండకావ్యం యిత్యాదులన్నీ సంపూర్ణ మూర్తి కాంతులందుకుంటూ భాసించనాంభించాయి. అనువాదీయాలందరూ నిజానికి కటిక చీకటిండ్లలోనే పట్టారు. వెలుతురు కోసమే అవార్జితం పరికిపించారు. బాలిగుండెలు వెలిగించడానికే అవిరళ కృషిసల్పారు. అందుకే తమప్రతుకునూ, పరిమితమైన వనరులూ ఆంధ్రాశయం కోసమే మిదుట్టుకున్నారు వారతీత్ర కృషికో, అంతకమంధెన్నడూ ఎరుగని ఆపూర్వ ఓజస్వ్యంతం కా తెలుగు సాహిత్యానికి ఆధునిక సత్తాక చేకూర్చారు.

సంఘంలోనూ, సాహిత్యంలోనూ నవీనమానవీయ సంస్కృతీ దీపకోరణం వెలిగించిన మహనీయులంతా పంతొమ్మిదో శతాబ్దంలో జన్మించినవారే! గత శతాబ్దంలో ఏడుదశాబ్దాలు గడిచి గడవని సంజకాలంలో - మూడుపనుల వయస్సుకొనా చేరిన పిరేశలింగం-సంఘ సంస్కరణాభిరతితో సాహిత్యాన్ని ప్రబల ఆయుధంగా మలచనారంభించారు. బ్రాహ్మవివాహప్రహసనం 1878 లోనే వెలువడి తొలికేగంటలు మోగించింది 1890లలో రాజశేఖరచరిత్ర ప్రథమ నవలగా ఆవిర్భవించింది.

సరిగ్గామాచేశ్వ క్రితం - గతశతాబ్దపు చరమదశాబ్దంలో, బ్రాహ్మవివాహప్రభావంతోనే ఆయినా, అపురూప తేజస్విగంగా, ఆపూర్వ సవిధాన చాతుర్యంతో, ఒక మహత్తర దృశ్యకావ్యంగా కన్యాశుల్కం గురజాడవారు రచించారు. అది 1892 లో రంగస్థలంపై ప్రదర్శన ఆందుకుంది. అప్పుడు చూసిన మహామీధావులు ఆనందగజపతి మహాగానాభోసహ కవి పండితులంతా బహుధాప్రశంసించారు. కాని గురజాడకు మాత్రం సంక్లిప్తికలగలేదు. ఎన్నో మార్పులూ చేర్పులూ చేసి

ప్రథమ మద్యం 1897 లో ప్రచురించారు. మహాకవి దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, హాస్యబ్రహ్మ భమిడిపాటి కాశీశ్వర రావుగారు కన్యాశుల్కం గ్రంథంగా ఉద్భూతమైన సంతకర్తలలోనే తాము జన్మించామని సగర్వంగా చెప్పుకొనేవారు. ప్రథమ మద్యం వెలువడక దాదాపు ఒక శుష్కరకాలం తీవ్రకృషిసలిపి - మనమంతా నేను కళ్ళకద్దుకు చదువుతున్న పరిశుద్ధస్వరూపాన్ని 1909 లో ప్రచురించారు. సంకల్పసిద్ధుడైన ఆయన కవి కాలాన్ని జయించాడు. కన్యాశుల్కాన్ని మనమిప్పుడు సకారవంగా, గర్వంగా ఆధ్యయనం చేస్తున్నాము ఆ నాటి శతాబ్దవిహృత్సవం జరుపుకోగలుగుతున్నందుకు మనశరింసాత్కతిపొందుతోంది. ఆ మహాపురుషుడు నెలకొల్పిన సృజనాత్మక సాహిత్యానికి ఉత్తరాధికారులుగా, ఉత్తమ వారసులుగా పురోగమించాల్సిన అవసరం ఉంది. అందుకు అర్హమైన ఆత్మోద్దీపనం చేసుకుంటున్నాం.

గిరిశంపాత్రచిత్రణగురించిగాని, మధురవాణి చతురతి గురించిగాని కన్యాశుల్క నాటక పథకం గురించిగాని, అదిసాధించిన నాటకీయ ప్రయోజనం గురించిగాని, ఆనాటినుంచి నేటివరకూ ధారాపాతంగా విమర్శలూ పరిశీలనలూ వెలువడుతూనే వున్నాయి వినా అది యింకా తరగని గవిలూ ఎన్నో సమగ్ర పరిశీలనలకు ఆకరమై నిలుస్తూనే వుంది. కొందరు మేధావులింకా లోకమకలు పడతూనే వున్నారు ఎందరో సమృద్ధులు ఆ మహత్తర నాటక ఆంధ్రాభ్యాన్ని ఆర్థం చేసుకుందుకు ప్రయత్నిస్తూనే వున్నారు. ఇంకా ఇంకా ఇంకా కన్యాశుల్కంతో తలపడుతున్న సర్వ ముక్తతెలువలు. ఆ మహాకావ్యానికిగల అజగమరీతిని తేటతెల్లం చేయగలుగుతుంది.

గురజాడ కన్యాశుల్కం రచన ప్రభావం సమకాలిక రచయిత లెండరిమిడనో గాఢంగా హత్తుకుంది. గడ్డుగ్రాంథిక బాసావాదిగా, సంప్రదాయ బంధుమంచి విమర్శకుకాగల వాహసం తనివారుగా గొప్పసాహిత్యం సృష్టించిన పానుగంటిలక్ష్మీనరసింహరావు శివకంఠాభరణం నాటకంలో కన్యాశుల్క ప్రభావాన్ని స్వీకరించారు. ఇతే సక్రమ అవగాహనకు దూరమవడమూ వికారపాత్రల సృజించడం ద్వారా హాస్యాన్ని పోషించేవారు. కంఠాభరణం నాటకంలో పిచ్చిరామికాస్త్రిమంటి పాత్రకన్యారా 'కేంకే' చరిజంను ఆరాధించారు. సాక్షివ్యాసా లో ఆనాటి సామాజిక వాస్తవోతను ప్రతిబింబించారు. కేవలనంద ప్రాప్తి కోసమూ తాను విశ్వసించే ద్వైతమత ధర్మాపదేశం కోసమూ, పానుగంటివారు రామాయణ కథాంశాలతో నాటకాలు రచించారు. రాధాకృష్ణుల ద్వైతానుబంధాన్ని యితీవృత్తిగా స్వీకరించి, పారలౌకికానుభూతిని స్థాపిస్తూ, రాధాకృష్ణ ఆనే మనోహర నాటకాన్ని రచించారు. జయదేవునితో ప్రాచుర్యం పొందిన, రాధాకృష్ణుల అక్రమ లైంగిక సంబంధం పచ్చిశృంగారాల వెలితలువేసి, యావద్భారతీయ సాహిత్యాన్ని కలుపి తిం చేసింది అక్లిలవీరశృంగారానికి అగతీకరించింది. దానివరకడిలో ఎన్నో ప్రబంధాలు పిచ్చికుప్పలుగా మారిపోయాయి. ఈ వెలిహాకిళ్ళనుంచి రాధాకృష్ణుల పాత్రల సముద్ధరించాలన్న సంకల్పంతో పానుగంటి కృతకృత్యులయ్యారు. తాత్త్వికంగా ఉన్నతస్థాయి కలిగించారు. కాని వారే గురజాడ ప్రభావంతో సామాజికకళ అను నాటకానికి సామాజిక ప్రయోజనం ఉండాలన్న సత్యాన్ని విస్మరించారు. పారలౌకిక ఆనంద ముక్తతే చరిమప్రయోజనంగా ఎన్నుకొన్నారు.

కాళ్ళూరి నారాయణరావు కూడా గ్రాంథికవాడే. కాని ఆయన సంఘసంస్కరణవాది. 1920 ల నాటికి ప్రబల సామాజిక సమస్యలుగా పరివర్తనం చెందిన కరవిక్రయాన్నీ, భోగస్థ్రీల లంఘనాన్నీ, మద్యపాన భ్రష్టత్వాన్నీ స్వీకరించి మూడు గొప్ప నాటకాలు విరచించారు. అవి కరుసగా - కరవిక్రయం, చింతామణి, మధునేత అనేవి నేటికీ ప్రదర్శింపబడుతూనే ఉన్నాయి. అవిధంగా అజరామరాలయ్యాయి.

గురజాడ ప్రభావంతో, కన్యాశుల్కం ఆదర్శంతో ఎండలో రచయితలు ఎన్నో సాంఘిక నాటకాలు రచించారు. కాని వారిలో శిల్పచాతుర్యం సమృద్ధిగా లేక పోయింది. పాత్రచిత్రణ వైరుధ్యం లోపించింది, అందుకల్లానే ఆ నాటకాలేమీ మిగలలేదు.

ప్రస్తుతం ఆసంఖ్యాక ప్రజానీకం పరిపరాయణంగా పరిస్తున్న కన్యాశుల్క శుష్టమాపం 1910 నాటికి స్థిరరూపం పొందింది. ఆధునిక కవిత్వంలో ఉదాహరణమౌత్రాలుగా నిలిచే కవికలను ఆయన 1910-18 నడిమికాలంలోనే రచించారు. 1915 లో ఆయన అవతారం చాలించారు. ఆయనలో ప్రారంభమైన నవ్యకవిత్వ పునరుజ్జీవనోద్యమం భావకవిత్వగా పెంపొందింది. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థకు ప్రాణావసరమైన వ్యక్తి స్వేచ్ఛావాదాన్ని, దేశభక్తిని, యాధాచార నిరసననీ, ప్రాణలక్షణాలుగా గ్రహించి 1930 వరకూ భావకవిత్వం ఎన్నో విజయాల సాధించింది.

1930 వ దశకంలో కిష్టా ఉమా మహేశ్వరరావు, శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు ప్రభృతులు ఆధునిక కవితా స్వరూప స్వభావాలలో నిర్దిష్టమైన మార్పులు సాధించారు. అరవశకంలో విక

సించిన కవితామృదంతం అంతర్జాతీయ చేతనతో కవిత్వ పరిధిని విస్తృతమైనది. ఆ దశకంలో దాదాపు పదిమంది ప్రముఖ కవులు నవచేతనతో కవితా సృజన చేశారు. 1930లో ఆత్మకమాండ్యం ప్రపంచ దేశాలన్నిటినీ అకాలావరణం చేసింది. 1917 లో జరిగిన ఆట్టోబరు విప్లవం ప్రపంచగళాలన్నంటూ తన ప్రభావ రశ్మిలు ప్రసరించింది. ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధంలో ఖంగుతున్న జర్మనీ ద్వితీయ యుద్ధంలో సుం తియారీతిండి ప్రారంభించింది. దాని పెంపును కోరుతూ సామ్రాజ్యవాద దేశాలు రష్యన్ నామ్యవాద వ్యవస్థను కూలదోయడానికి ప్రయత్నించడం ఉద్ధృతం చేశారు. ఈ సకల అంతర్జాతీయ సమస్యలు తెలుగు కవుల మృదయాలను సంచలీకరించాయి.

1939 లో ప్రపంచయుద్ధం ద్విగుడి కృత విపత్తుగా విరుచుకుపడింది. ఈ దశలోనే భారతదేశంలో ఆభ్యుదయకీ, తోడ్పడ్యమం ఆంధ్రమైంది. 14 / దశకంలో ఆపారకృషితో ఈ ఉద్యమ విపరీత సంచలనం సృష్టించింది. ఉత్తమ కావ్యాలను, యితర కళారూపాలనూ పెంపొందించింది. దాదాపు సాహిత్య స్వరూప స్వభావాలలో సంపూర్ణ అభ్యుదయాంశను సాధించింది.

తదాదిగా ఆభ్యుదయభావదార తెలుగు సాహిత్యంలో సుస్థిరమైంది. అవిచ్ఛిన్నరూపాన్ని సంతరించుకుంది. అంతర్గత విభేదాలు పిల్లలకురీలు ఎన్ని పాడనూపినా, నూలంగానూ, సార్వత్రికంగానూ కాస్త్రీయ నామ్యవాద వ్యవస్థ కోసం భావవిప్లవాన్ని ఆయత్తా చేయడానికే గత ఏడయివేళ్ళ సాహిత్యచరిత్ర ప్రధానంగా ఆంకితమైంది.

ఇటీవల అంటే దాదాపు ఓకటిన్నర దశాబ్దాల లోపుగా సాహిత్యంలోనూ,

దీనిమావంటి యితర కళారూపాలలోనూ, పెన్సి, క్రైమ్, మిస్టరీలు ప్రధానపాత్ర వహించ నారంభించాయి. దీనితో పెట్టుబడిదారీ ఊగసంస్కృతి వక్షింభరత్వమే ప్రధాన చేతనంగా పెచ్చరిల్లింది. జాతీయ కలవరపరుస్తోంది. వ్యక్తిగత హింసావాదము, లైంగిక స్వేచ్ఛామూర్త రత్నమూ శరీరప్రకృతి యిటు సాంఘిక జీవితంలోనూ టటు సాంస్కృతిక రూపాలలోనూ ప్రధాన ఆరాధనాస్వరూపం సంతరించుకున్నాయి. తద్వారా జాతీయ ఉత్తమ సంస్కారంనుంచి పతనమవుతోంది నైతికజీవితం కలుషితమవుతోంది.

విలే ఒక స్పష్టమైన భాగ్యమోగం లేకపోలేదు. నేను రస్తున్న సాహిత్యముంతా ఊగ ఊద్ర సాహిత్యమే కాదని మనం స్పష్టపరచుకోవలసివచ్చింది. క్రమ జీవన సమస్యలతో ఎ తో ఉదాత్తశిల్ప వైఖరులతో కథలు, నవలలు వెలువడుతునే ఉన్నాయి. కవిత్వంలోమౌత్రం ఎన్నడూ కాలంవ్యం ఏర్పడలేదు. కనుక దానిగురించి యిక్కడ ప్రస్తావించడం లేదు. కాని నేటి పెట్టుబడికి పుట్టిన వాక కాంతా పత్రికలు విపరీత ధనాపేక్షతో ఊగ ఊద్రమిక్క గొడుగుల సాహిత్యానికే ఆదరణ ప్రోత్సాహమిస్తోంది. పారశ్రవకు హెరాయిన్, క్లైకోన్ లి కన్న విషపూరిత మోదకద్రవ్యం అక్షరాల ద్వారా అందిస్తున్నాయి. ఇదే ప్రధానంగా అనూచానంగా పరిశోధింపుకు మన ఉత్తమ సంప్రదాయాలనూ సంస్కారాలనూ మంట కలుపుతున్నాయి. విలేక లింగం, గురజాడల వారసత్వాన్ని కళంకిత మెనోస్తున్నాయి. ఇదే విస్పష్టమైన సాహిత్యభ్రష్టచారం!

చేరొక దశగా, అంతకన్న విరివిగా, ఉత్తమ సాహిత్యం వెలువడుతోంది. పరిగణనీయ ప్రామాఖ్యత నందుకుంటోంది.

ముఖ్యంగా ఆధునిక కవిత్వం ఎవరైనా దశకంలో ఒక అనిదం పూర్వ స్వర్ణ యుగాన్నే సాధించింది. డబ్బయిల దశ కంలో విరసం ప్రాచుర్యంవల్ల ఆకవిత్వ దుర్గంధం ప్రచలితమవుతున్న దశలో ఇస్కాయితో చాట్టు నా ఆదర్శం, కొత్తపల్లి సత్యశ్రీమన్నారావుల వెలుగుపట్టలు శేషేంద్రశర్మ మండేనూర్లు వంటి ఉత్తమ కవిత్వాంధాలు సక్వత్తుగానే వెలువడి జాతీయ ఆవిష్కరణలను ప్రకటించాయి. ఈ కార్యక్రమాలలో నెలకొల్పిన ఉత్తమ సంగ్రహాలు ఎవరైనా దశకంలో తమర తంపకలుగా పురోగమించింది గడచిన దశాబ్ది ఆధునిక కవిత్వానికి స్వర్ణయుగం గా ప్రబుద్ధమైంది.

విషమ సాహిత్య విషవలయంలో వికారతాండవం చేస్తున్న పెరిపీరుల రాండోళ్ళ చప్పుళ్ళలో మంచి కవిత్వ కలనాదం సామాన్యాల చెవులకు సోకడం లేదు. కొత్తగా సాహిత్య పారకులుగా రూపొందుతున్న అర్చకులను, ఉద్యమసాహిత్యమే చప్పున ఆకర్షిస్తోంది. నిరంతర గీతతో ఆధునిక సాహిత్యాన్ని సృజించిన శ్రీ మహీధర రామ మోహనరావువంటి కరువుగర్భులు దుష్ట సాహిత్యాంగాలపై ఖడ్గచాలనం చేయడం మాని ఉదారవైఖరితో ఉపేక్షిస్తున్నారు. నినాదాలు వడికట్టు మోటాలు, ధక్కోపస్యాసాలు, ఆధునిక సాహిత్యంలో పెరిగిపోవడానికి ప్రతిక్రియగానే ఈ సాహిత్య కాలవ్యం దాపురించినది భాషాభివృద్ధి చెప్తున్నారు. ఇలాంటి పెద్దలకు, పైకే పేర్లన్న ఋణాధ్రువాత వట్ట ఇత్యదే యితర ద్వేషం ఎందుకు కలిగిందో అర్థంకాదు. ఇలాంటివారంతా, ఉత్తమ సాహిత్యంలోనూ రిడుమటం టున్న దశనుంచి నినాదప్రాయ సాహిత్యాన్ని అందిస్తూనే ఉన్నారనీ, ఉదార

కాడుతూనే ఉన్నారనీ ఎవరూ విస్మరించలేదు.

ఇలాంటి ఆలసత్వాలు ప్రముఖరచయితలలో కలగడానికి కారణం కూడా బూర్జువా విషవలయమే! అదే బుద్ధిపూర్వకంగా కాటకూట సంస్కృతిని రూపొందిస్తోంది. నిశితంగా ద్వేషించకుండా ఉదారవైఖరుల ప్రాదీప్త్యం ఉంది. సంకయాత్మకమైన పెంపొందిస్తోంది. పెద్దమనిషి తరహా రాజీమాటలతో రామస్వస్తి-రావణాస్వస్తి అనే ద్వంద్వవైఖరుల నవంబింపచేస్తోంది. కనుకనే యీ వైఖరులు తక్షణ ప్రమాదకరాలనీ, పరిత్యాజ్యాలనీ నొక్క చెప్పకలసివస్తోంది.

ఏమైనా కాలావ్యాం నిరవధి! ఇరవయ్యో శతాబ్దం మరో ఎనిమిదేళ్ళలో నెలవు పీసుకోబోతున్నది. ఈ చరమ దశాబ్దిలో బ్రతుకుతూ సకల పరిణామాలకూ, సరవిపరిణామాలకూ సాక్షిభూతులమైన మనం ఆగామి శతాబ్దికి ఆహ్వాన గీతం వినిపించే పరమ బాధ్యతకూడా వహిస్తున్నాము. ఆగామి సాహిత్యంలోకానికి ఉత్తమవారసత్వాన్ని అందించడమే పరమ బాధ్యతగా స్వీకరిస్తున్నాము. ఈ చరమసంధ్యలో నిలచి మన మొకసంగతి ధీమాగా చెప్పుకోవాలి.

ఆధునిక కవిత్వారీతి ఆవిర్భవించి కవిత్వాన్ని జాతిపరం చేసింది. ఆనూర్యం పశ్యగా బ్రతికిన సాహిత్య సుందరికి నాలుగు వీధులూ చూపించింది గత దినాల తిలపోకలను మచ్చుకైనా ప్రతిధ్వనించడం మానుకుంది. విద్యాధికులంతా కవిత్వారసజ్ఞులవుతున్నారు. కవిత్వారసజ్ఞులు అనతికాలంలో కవులుగా ఆకృష్టంవుతున్నారు. స్వజనోత్సవం తమ నాళ్ళవలె క్రిక్కిరిసి పోతోంది. ఇంత కన్న జాతి కోరుకోదగిన రసజ్ఞత వ్యావరణంలో ఆరోగ్యపు వాకిళ్ళు తరుగా ఉండవు.

వర్తమానాధునిక కవిత్వం సాధిస్తున్న సకల విజయాలకూ మాతృత్వం వహించినది భావకవిత్వమే. ఇంతవరకూ సమీక్షించిన యీ శతాబ్ది స్థూలచరిత్రలో భావకవిత్వం గురించి నామమాత్రంగానే స్పృశించి వదిలారు. ఇకముందు భావకవిత్వం సాధించినవిజయాలను తరామర్శించుకుందాము. ఇరవయ్యో శతాబ్దపు సాహిత్యంలో గత పది శతాబ్దాలలోనూ జరిగినంతటి సృజనాత్మక కృషి జరిగింది. అమేయ ప్రయోగ కాలితో ఆసంఖ్యాక సాహితీ ప్రక్రియలు ప్రకరిల్లాయి. ఒక్క యిరవయ్యో శతాబ్ది సాహిత్యచరిత్ర సమీక్షించడాలైనా, వెతుకమందులూ, వంకరటింకరిలూ తప్పవు. ప్రక్రియాపరమైన చారిత్రిక సమీక్ష చేయడంలో యిది మరీ తప్పనిసరి! ఏమైనా నా దృక్కోణం నుంచి ఈ శతాబ్ది సాధించిన సకల సాహిత్య విజయాలనూ చారిత్రికంగా సమీక్షించడానికే ఈ వ్యాసం ఎత్తుకున్నాను.

మనం చక చక్రికిమైన సుందరలోకంలో జీవిస్తున్నాం. గత శతాబ్దాలలో ఎన్నడూ అందకోలేని వేగవంతమైన లోకంలో జీవిస్తున్నాం. ఆధునిక విజ్ఞానం కార్తికజ్యోతిస్సుగా సర్వత్రా పరచుకుంటున్నది. సమిప్త స్వేచ్ఛాబ్రందావనిగా రూపొందుతున్నది. సార్వత్రికంగా ఒక ఆత్మంత విమూర్షి జీవనం ప్రామాణ్యమైంది. ప్రగతిపథంలో దాని ప్రకంపనాలు నింపుతోంది. కలమతి సంకుచిత విషవీచులకు మేధామృదయం దూరంగా నిలుస్తోంది. మన పురాతన సమాజం నుంచి పరిశుద్ధ పరిమళభరిత ఆధునిక సమాజం ఆవిర్భవించేందుకు కృషి సాగుతోంది. సర్వలక్షణ వాసయోగ్యమైన సుందర వ్యవస్థ నిర్మించాలన్న దీక్ష సర్వత్రా దర్శనమిస్తోంది. వర్తమానకాలాన్ని తమ ప్రాణంగా ఉపయోగం చేసుకోవాలన్న

కాంత సామాన్యమైనదికాదు. 'పాడు కాంతం పాడుకాంతం!' అని తిట్టుకుంటూ బ్రతికే దుఃఖభాజనము ఈ మాట స్ఫూర్తివంతం కాకపోవచ్చు.

నిజమే మరి, వర్తమానలోకం సకల సంకులభరితంగానే ఉన్నది. ఎక్కడ చూసినా అమానుషత్వమే నోరు తెరుస్తోంది. ఈ ఆస్తవ్య ప్రపరిస్థితిని చూసి భయపడి ఎవరూ ఎక్కడికీ పారిపోలేరు. ఇక్కడే అగ్ని, ఈ దుర్వ్యవస్థను మార్చడానికో, పరిమార్చడానికో తీవ్రకృషి సలపక తప్పదు. అందుకే మనం ఆరంభం దగ్గరకే వచ్చి, అగ్ని తునరాలోచించుకోవాలి. కాలం మారడం, అందునా మంచి నైపుణ్య మారడం అనతికాలంలోనే జరగాలని అందరూ అత్రంగా తలుపులు బారాతెరిచి నిరీక్షిస్తున్నాం. ఆధునిక యోచనాధార సారభూతింగా అందిస్తున్న సందేశం స్వాగతించమనే! అదే జీవ ద్వంద్వం పురోగమనశీలం!

(ఈ వ్యాసాన్ని, యికముందు వ్రాసే యీ గ్రంథాన్ని పరమ పూజ్యమిత్రులు స్వర్ణీయ శ్రీ బులుసు సీతారామకృష్ణగారి పవిత్ర స్మృతికి అంకిత మిస్తున్నాను - రచయిత)

* * *

అవంత్య పోషనుందర్,

ః శాశ్వతి నిశేతన్,

పిరాపురం-588 450.

తూ||గో||జిల్లా, A. P.

(* *)

~~~~~

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం

సమాలోచన

చదవండి!

చదివించండి!!

~~~~~

రాయప్రోలు అలిత - సమీక్ష

—డా॥ ఎ. పద్మదాం, M A.M.Phil., Ph D ,

రాయప్రోలు సుబ్బారావు 1892 మార్చిలో జన్మించారు వీరి భార్య వరలక్ష్మి. వీరికుమార్తె అలిత. ఈమె ఆచార్య కొత్తపల్లి వీరభద్రరావుగారి శ్రీమతి. రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు శ్రీ వేద శ్రేష్ఠ విశ్వవిద్యాలయంలోని తెలుగు శాఖలో ఆచార్యులుగా పనిచేశారు. రాయప్రోలువారికి 'కోకిలస్వామి' అనే బిరుదుంది.

రాయప్రోలు సుబ్బారావు తెలుగు కవుల గళాన్ని సవరించి కలహాజతాల్ని పరికించేందుకు ప్రారంభమైనారు. రాయప్రోలు వారు ఆధునికాంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలో భావకవిత్వానికి ఒక ముఖ్య అక్షాంశమైన ఆత్మశ్రయ ఘోషికిపాదులు తీసి కొత్తబారులు తీర్చిదిద్దిన కవిశేఖరుడు. భావుకతల నోటకు తొలి తోట మాలి. విశ్వకవి రవీంద్రులు అందించిన నవ్యభావవైఖరి, పాశ్చాత్య సాహితీఘోరణుల పరిజ్ఞానమూ రాయప్రోలు వారికి మాలికి మైన ఆలోచనారీతిని అలవగచి నాయి. అతివేల శృంగారం రాజ్యం చేస్తున్న దినాల్లో 'అనులిన శృంగార' సిద్ధాంతానికి శ్రీకారం చుట్టినవారురాయప్రోలువారు. 'లిరిక్కులోని అనురాగము మన కావ్యములలోవలె సంభోగపరిణామము పొందనక్కరలేదు. విషయోద్రిక్త భోగముగాక భావాత్మకమైన స్నేహ యోగంగా పరిణిత మాకుంది. దీనిని అమలిన శృంగారమని సంకేతించితిని.' అని రాయప్రోలు వారు 'తృణకంకణం' వీరి కవిత్వం చెప్పారు. శృంగారానికి 'కుచి' అనే నామాంకరాన్ని, దానిస్థాయిభావ

మైన రతికి 'అనందం' అనే మైఖా రాన్ని వీరు స్వీకరించారు. శృంగారాన్ని, ప్రేమ, మమత అనురాగం, స్నేహం, ప్రణయం అనే విశేషార్థాల్లో వ్రయోగించాడు. ఆంగ్లంలోని 'లిరిక్కు'ల్ని తెలుగులోకి తెచ్చిన మొట్టమొదటి ఆధునిక కవి రాయప్రోలు. వీరి తృణకంకణం దీనికి ముఖ్యోదాహరణ. రాయప్రోలు వారు ఉగాదికంటి పండగ అమీద, కోయిల, పులివిస్తరాకు వంటి వాటిపై పద్యాలు రాశారు. దేశభక్తి కవిత్వానికి ఒరిగడి పెట్టింది వీరే. భావ ఒక కొత్త బాట తేసి 'Romantic-Revival' గా దాన్ని ప్రచారం చేసిన తొలితెలుగు కవి రాయప్రోలు. కాబట్టి భావకవులకు యుగకర్త రాయప్రోలు వారే

రాయప్రోలు రచనలు :-

రాయప్రోలు సాహిత్యం ప్రధానంగా మూడు శాఖలు. అవి 1. అనువాద సాహిత్యం 2. స్వతంత్ర సాహిత్యం, 3. వ్యాఖ్యాన సాహిత్యం.

1. అనువాద సాహిత్యం -

వీరి అనువాద సాహిత్యం ఆంగ్లం నుండి, సంస్కృతం నుండి అవతరించింది. పాధారణంగా తెలుగు సాహిత్యం మొదట సంస్కృతం నుండి, తర్వాత ఆంగ్లం నుండి అనువదించబడింది. కాని రాయప్రోలు ముందు ఆంగ్లం నుండి, తర్వాత సంస్కృతం నుండి అనువదించాడు. అవి - 1) లలిత (1909) 11) అనుమతి (1910, iii)

మిత్రమంజరి (1968) iv) ఉత్తరరామ చరిత్ర (1958 v) సుందరకాండ (1973, VI) రాసపంచాధ్యాయ (1975) VII) సాందర్యలహరి, దూతకుత్తేభము, మధు కలకము, భజనోవిందం.

2. స్వతంత్ర కవిత్వం :-

తృణకంకణం, స్వప్నవహరము స్నేహితాశివ. కవ్వకము, ఆంధ్రాభి మానంలో ఆంధ్రావళి, తెలుగులోట అనే వాటిని, శృంగార దృష్టితో ప్రకృతిరమణీ యకత శృష్టితో జడబచ్చులు. కన్నెపాటలు అనే వాటిని రాశాడు. వీరి 'మిత్రమం జరి' చూడదగింది. 1963లో ప్రకటితం.

3. వ్యాఖ్యాన కవిత్వం :-

మోగురి దర్శనము, రమ్యాలోకము అనేవి పద్యమయమైనప్పటికీ రాయప్రోలు కావ్యాలమీద విమర్శలకు ప్రతివిమర్శలు. ఇవి అతని కావ్యాల మాలిక తత్వాన్ని వివరించే గ్రంథాలు.

రాయప్రోలు సుబ్బారావు వస్తుభావ రచనలో అనేక నవ్యమార్గాల్ని చూపి ఇంగ్లీషు కాల్పనిక కవిత్వంలో కొన్ని రీతులకు, కంగవైష్ణవ సంప్రదాయాలకు, అమలిన శృంగారాది నూత్న సిద్ధాంతాలకు, కథాకావ్యాది అనేక ప్రక్రియలకు, కేశ భక్తి కవిత్వానికి మార్గదర్శకుడై వాడు.

రాయప్రోలువారికి చిన్ననాటినుండి సాహిత్య వాతావరణ మేర్పడింది. వీరిమేన మోమ అవ్వారి సుబహ్యాయం కాస్త్రీగారి సాహచర్యంలో వీరికి చిన్నప్పటి ఆశు కవిత్వం, అవధాన చాతుర్యం ఆలభింపబడింది. కాస్త్రీగారితో కలిసి అవధానానుగూడ రాయప్రోలు నిర్వర్తించారు. రాయప్రోలు వారు గునుగుమలాడే కొలిమిర చేలమీద, కుండ పొడుగులతో భారంగా నడిచే చూడితవులమీద, ఊరి చెరువుల్లోనుండి నీర్లు మోసుకునిపోయే గ్రామభావము

మీద తొలిరోజుల్లో కొన్ని పద్యాలు రాశారు.

లలిత :

రాయప్రోలు సుబ్బారావు 1908-09 కాలంలో రాజమండ్రిలో విద్యాభ్యాసం చేశారు. ఆంధ్రకేశరి కవిత సుపాదకులైన చిలుకూరి వీరభద్రరావు, ఆత్మీ సూర్యనారాయణరావు ప్రోత్సాహంతో రాయప్రోలు 'జాతీయోద్ధానము' అనే వ్యాసం రాశాడు. ఆ కాలంలో వ్యాయ వాదిగా వుండి సాహిత్యవేత్త అయిన గంటి లక్ష్మన్నపంతులుగారి పరిచయం రాయప్రోలుకి కలిగింది. గంటి లక్ష్మన్న గారు 'హెర్మిట్' రాసిన 'హెర్మిట్' (Hermit) ని చదివి దీనిని తెలుగులో పెట్టండి అని ఆదేశించారట. ఆంగ్లంలోని 'హెర్మిట్' తెలుగులో 'లలిత'గా మారా దింది ఒక వియోగిని విలాపంగా వెలసింది 1909లో లలిత కావ్యరచనతో రాయప్రోలు జీవితం కొత్తములుపు తెరిగింది. రాయప్రోలు వారి రచన కావ్యాలన్నిటికీ బీజాలవలెగా అభిప్రాయాలు భావనారీతులు 'లలిత'లో ఉన్నాయి. అయినా 1912లో పునర్ముద్రణ జరిగేదాకా యిది సాహితీవిపాసుల దృష్టిని ఆంకితగా ఆకర్షించలేదు.

తొలిముద్రణలో 186 పద్యాలున్నాయి. రెండో ముద్రణలో 156 పద్యా లైనాయి. 1912లో వెలువడ్డ రెండో ముద్రణకు రమ్యాంతాచార్యులవారు ఇంగ్లీషులో ప్రవేశక రాశారు. చెళ్ళపిళ్ళ వారు తెలుగులో అభిప్రాయం రాశారు. చెళ్ళపిళ్ళ వారు లలిత నవ్య కావ్యమని యిలా చెప్పారు.

"ఇందు కథామఖము సుసారన కావ్య సంప్రదాయముల ననుసరింపక నాయికా విలాపముతో ప్రారంభమగుచున్నది... ఇందలి యిత్యర్థము మానకవి కృతి

నుండి గైకొనబడినది. కాని యయాయి వర్ణనములు స్వకపోల కల్పితములే".

రమ్యాంతాచార్యులవారు పీఠికలో, లలిత కావ్యం ఇంగ్లీషు సాహిత్య ప్రభావంతో జయప్రదంగా రాయబడ్డ మొట్ట మొదటి తెలుగు కావ్యమని అభిప్రాయ పడ్డారు.

"This poem, which I have been privileged to introduce to the literary Public of Andhra world, is, I believe, the first successful attempt on the part of a Telugu poet to sing the glories of the sacred passion of love under the direct inspiration of the rotaries of English Muse and as such, marks a new epoch in the development of modern Telugu literature"

రాయప్రోలుకు ముందు ఇంగ్లీషు కవుల కావ్యాల్ని అనువదించినవారున్నా వారి రచనలు మాలిక భావసంపత్తి లేకుండువల్ల ఆంధ్ర సాహిత్యంలో నవోన్మేషం కలిగింపలేకపోయామని, ఈ కవి అలాకాక ప్రకృతిలోనుండి నూటిగా అనుభూతుల్ని చేసుకొని, వాటిని శబ్దచిత్రాలుగా మార్చి తన కావ్యంలో ప్రవేశపెట్టి కొత్త జీవం ఊదాడని రమ్యాంతాచార్యులు అభిప్రాయపడ్డారు ప్రబంధ కవిత్వంలోని పారింపరికమైన పదాడంబరాన్ని, కృత్రిమతైలీ వివ్యాసాన్ని రాయప్రోలు త్యజించి నవ్యత కనబరచాడని రమ్యాంతాచార్యులు రాశారు. ప్రకృతిని ఆత్మీకరించి రమణీయంగా రాయప్రోలు చిత్రించారని రమ్యాంతాచార్యులవారు ఇలా చెప్పారు.

“The crystal stream, the limpid lake, the crimson twilight, the starlit night, the rosy morning, the melting mist the flowery creepers, the reddened blossoms, the warbling birds, the bumbling bees, the grazing fawns, which from the object of some of the poetic descriptions conjure up a scene of great picturesqueness”.

రమాకాంతాచార్యుల వారి ఆభిప్రాయంలో లలిత మొట్టమొదటి నవ్యకావ్యం. కాని కల్లాకజ్జల మొదలైనవారు. ‘త్విణకంకణమే నవ్యకవిత్వమునకదిగ్రంథమని ఆభిప్రాయపడ్డారు. అదీగాక ‘లలిత’ అంగ్లంనుండి అనువదించబడింది కాబట్టి నవ్యకావ్యం అనేందుకు కొంత సందేహించవలసిఉంది. అయితే ఆచార్య సిహారెగారు “లలిత”ను ప్రప్రథమ నవ్య కావ్యమని ఆధునికాంధ్ర కవిత్వము - సంప్రదాయములు; ప్రయోగములు’ అనే సిద్ధాంత గ్రంథంలో వివరించారు.

లలిత - కథ -

ఇది గోల్డ్స్మిత్ రాసిన Hermitకి ఆంగ్లీకరణ. ఇది నాయికా నాయకుల విరహంతో ప్రారంభమవుతుంది. వియోగ శృంగారమే దీనిలోని అంతర్భావం. రాయప్రోలు నవ్యకవిత్వానికిది తొలి మెట్టు. జర్వనులు సంసారంలోని అనురాగ మాధుర్యాన్ని చూరగొనాలి కాని వైరాగ్యంలో సన్యాసం పుచ్చుకొని అడవుల పెంటబడిపోరాడని చెప్పడంతో దయాశీ నిష్టమైన భర్తను శ్రేష్ఠమనిపిస్తుంది. దంపతీనిష్టమైన ప్రణయంజ్వార ఒక పర

మాధాన్ని ఆశించినపుడు అదిపవిత్రమైనది రాయప్రోలువారి కావ్యసందేశం.

‘లలిత’లోని కథ మూలంగా పాంధు దొకడు వియోగహృదయంతో విషాద భావాల్ని ప్రకటించుకుంటూ అడవిలో తిరుగుతుంటాడు. కొంత సేపటికి ‘పాంత నివాసంబుగనున్న ఒక్కమని’ ఆ పాంధుణ్ణి పంకరించి సాదరంగా ఆహ్వానించి ఊరట కలిగేట్లు మాట్లాడుతాడు. రాత్రి తెల్లవారుతుంది. అప్పుడు మనిమావానికి, వనసాందర్యానికి ముగ్ధుడౌతాడు. మని పాంధుని దుఃఖానికి కారణం అడుగుతాడు. పాంధుడు తన కథంతా ఇలా వివరిస్తాడు. తాను పథి వణ్ణికాననీ. జయపాలుడనే రాజాకి కుమార్తెనని, తనకేదీ లలిత అనీ, తాను మనసారీ వలచిన సత్యవర్ధనుడు నిరాశుడై అడవుల కల్లాడనీ వివరిస్తాడు పాంధుడు. తనప్రియుడులేని జీవితంవర్ధమని దుఃఖిస్తున్న ఆస్త్రిని మనిశేషంలో ఉన్న యువకుడు వారాత్తుక కాగలించుకుంటాడు. మనిశేషంలో ఉన్నచారే సత్యవర్ధనుడు. పాంధుని శేషంలో ఉన్నది లలిత. వీరియరు. ఆనంద తరవళ్ళులై తనివిలీర వివరించారు.

లలిత - అనువాదవిధానం -

మూలంలో కథ పాంధునివిలాపంతో రెండు స్తంభాలతో ప్రారంభమవుతుంది.

“Turn, gentle Hermit of the dale
And guide my lonely way
To where you taper cheers the vale
with hospitable ray.
For here forlorn and lost
I tread
with fainting steps and slow

where wilds, immeasurable
spread
Seem lengthening as I go.”

ఈవాక్యాలతో పాంధుని విలాపం ముగిసింది. వెంటనే మనిసమాధానమిచ్చి నట్లు చిత్రింపబడింది. కాని తెలుగులో రాయప్రోలు వారు 88 పద్యాల్లో పాంధుని ధృవదయవేదనల్ని విపులంగా వ్యక్తీకరించారు. పాంధుని విరహభాధ ప్రబంధరీతిలో చిత్రింపబడింది. అతనికి దప్పిక కల్గినట్లు సరోవరంలో నీళ్ళుగాని దప్పిక తీర్చుకున్నట్లు కల్పించాడు రాయప్రోలు ఈసందర్భంలోనే సరోవరవర్ణన, సూర్యాస్తమయవర్ణన, సంధ్యారాగవర్ణన, తారకావర్ణన ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి.

‘ఓ సుగుణాలవాల! కనుమోదయ
చారు వయోరసాత! లీ
లా సుకుమార! హరకరలస్మిత
పూర్ణకళామయాభ్య! వా
చాసకలార్థ సాధన వికాశ!
దయాధవశాంతరంగ! ఆ
హా! సఖి! నన్నువీడనగునా?
తగునా తరుణి కీ గతుల్.

నాటినగాట పున్వలపు నంబడి,
నాల్గుదినంబు లీదురం
తాటవిలోన ద్రిమ్మరిలి, నంతములేని
నదీ నదంబులన్
దాటిలి, నచ్చటచ్చట పెనంబడి
కాలిడరాని కంచలం
జోటమి లేకయే తిరుగ వొప్పిలి,
కప్పిన మోహపుండమిన్.

తాలిమి దూలి, కన కలిదండ్రుల మాలి,
వియోగ వారిధిన్
తేలి, హిత హితంబులు గడింపగనీయని
ప్రాయపున్వగన్
నోలి, వచింపబాలని మనోభరమున్
నహియించి తాళగా

బాంక, ఇందు వచ్చితిని బాంకుకేర?
ఏలరా చెరీ!

నాలుక యెండెన్, మినహనన్
పడతూలేడి, ముందు పోవగా
కాలుకదల్చినను, వడకన్ దొడగెన్
తను కెల్ల, త్రాగ నీ
కృత్యలియింప ఓపెడ పాలాన,
పురోగమనాభిలాష చిం
తాలసమయ్యై, నిజ్యుడవి నా తప
తాపనాతన్ కృత్యంతుల్.

ఆటవికత నుద్దేశించి పాంధుడు తనను
కాపాడవలసిందిగ రోదించినట్లుచిత్రింప
బడింది.

ఆ తర్వాత మూలంలో ఉన్నట్లు
ముని సాంత్వ్యవృత్తులు చేర్చబడ్డాయి.
మూలంలో, ఆ రాత్రి ముని పాంధుని
దుఃఖానికి కారణం అడిగినట్లుంది. తెలు
గులో మర్నాడు ఉదయం ముని కాలా
చిత కృత్యాలు తీర్చుకునివచ్చి దుఃఖానికి
కారణమడిగినట్లు మార్చబడింది. ఈలో
పత ప్రభాత వర్ణన ప్రభాకర, వర్ణన,
మునిముఖం చూసినపుడు పాంధుని మన
సులో కలిగిన వికారవర్ణన, వనవర్ణనరాయ
పోలు వారు చేర్చారు.

‘తని యా చల్లని కొలకున
తని వోడగ నీను త్రావి దగడలిక తూ
లిన కొంత లేటి తెలుచు
తనలోన దొడంగె నిట్లు తలపోతలకున్.

వలచిన వన్నెలాడొకడు
భగ్నమనోంధుడై తృణంపగా
తలయచు, తర్వియొగ పరితాప
భరాపనయార్చి ముంటి మై
నలత వనంబుచేరి, అడియాసల
గానీలు పాంధుమూచి, కొం
తీలెననగా. ఇనుమంబులి ధిధిలి
వ్రాలెను పశ్చిమాద్రిపై.

బాంకి సాలయ్యచ్యుదుల భావలు
భాగ్యవతి వదాంఘ్రిలా

మాలిక ప్రతితిని వికావిక నవ్వి,
నవ ప్రమాత తాం
బూల రసాయనాధు విధూతిని కావని,
వంకుమార్చనా
క్రిలను నోలెలాడెనట వృద్ధ వికర్తన
సౌఖ్య వర్తనల్.

ఇవ తారించు కలాయ మోముల,
హాయిన్ తూగుటుయ్యాలూ
గవనీ క్రాంత శవంత సంతతులు,
సంగీతంబులై యయ్యెడన్
దివసారంభ మహోత్సవాభిమాఖ
నాందీ దేవతా ముత్రం
స్తవమల్ సర్వెడి నోయనన్ శ్రుతి
నిరుక్త స్వాదు కంఠంబులన్.
మూలంలో పాంధునితో మునిమాట్లాడిన
విధం యిలా ఉంది.

నీవు ఇంటి నుండి విడలగొట్టబడ్డావా?
ఎవరినైనా ప్రేమించావా? ప్రేమ చేయక.
అది కేవల వినోదం, నిజమైన ప్రేమ
ప్రపంచంలో లేదు, ఉంటే అది వక్షు
ల్లోనే (పావురాలు) వుంది. యువకుడా!
నీ బాధ ఉపశమించుకో స్త్రీలను
లోసివేయి-అని మని అంటాడు. అందుకు
పాంధుడు బాధపడుతూ తాను భగ్న
వృద్ధయైతననీ, పైను నదీ తీరంలో నివ
సించే తండ్రికి ఒకే కుమార్తెననీ, ఎంతో
మంది తనను ప్రేమిస్తే తానొక నుండ
రుణ్ణి ప్రేమించినానని, అతడు హిమం
వంటి, సుమంవంటి వనిత్రవృద్ధయైతననీ,
అతన్ని సేవే గర్వంతో చంచల స్వభా
వంతో ఉడికించాననీ, అతడు నిగాళా
హతుడై వెళ్లాడనీ, అందుకు పశ్చాత్తాప
వైశానని, అతనికోసం మరణించడమే
తన కర్తవ్యమని పాంధునిరూపంలో

ఉన్న పడతి చెబుతుంది. ఇది విన్న ముని
కుమారుడామెను కాగలించుకుంటాడు.
ఆమె ఆశ్చర్యంతో పెనుగులాడి చివరకు
తన ప్రియుడైన ఎడ్వైక్ అని తెలుసు
కుంటుంది

ముని పాంధుని సంభాషణలో-రాయ
ప్రోలువారు కొన్ని మార్పులు చేశారు.
ముని మొవట పలకరించినపుడు పాంధుడు
దుఃఖిస్తాడు. ముని అకిణ్ణి ఓచాస్తాడు.
దైవస్పృహ అగోచరస్థాయి కలిగిఉంటుం
దనీ, ప్రేమ పరిణామం అవంతముఖి
విస్ఫుటమైందరి, ప్రేమే మోహంగా,
వాత్సల్యంగా, స్నేహంగా అవస్థా
భేదాన్ని బట్టి రూపొందుతుందని తెలిపి
ప్రణయచూర్య తత్వాన్ని ముని బోధి
స్తాడు. అప్పుడు పాంధుడు తన విష
యాన్ని ఇలా చెప్తాడు. తాను పుట్టిన
కొన్నాళ్ళకే తల్లి మరణించిపోయింది. తన
తండ్రిజయచంద్రుడని తానొక వృద్ధుడు
మోహనుని వలచానని, అతని ‘సహ
వాసమభిలషించి త్రికరణ విరుద్ధమగు
తీపి, తీపి నోపి ‘నికాంతి పద్ధిని విధాన
మెలగుతున్నాననీ, తన వలపు ‘వృధా
వృధ అయిందనీ, వలచిన వన్నెలాడడవి
పట్టినాడనీ, పట్టి లేనికొమ్మయిన నావంటి
వనిత’ ఉండేఫలితం లేనందున మరణించా
లని నిశ్చయించుకున్నానని పాంధుని
రూపంలో ఉన్న లలిత చెప్పింది. వెంటనే
ముని పాంధుని రూపంలో ఉన్న లలితను
కాగలించుకుంటాడు. ఆమె చలీకృతమరం
గిక’ లాగ. ‘సమీప కాల్యాలి ప్రాంతము
చాటునంది ‘ఆగ్రహారోప కషాయ రక్తి
మల్’, ‘సవారుణాధరము కాంతుల పం
తములాడ’ ముని కుమారుణ్ణి నిందిస్తుంది.
‘కన్నుల నన్నరక్త’ బిందువులు చిగిదగా
ఉపాలంభిస్తుంది. అప్పుడు ముని కుమా
రుడు తాను సత్యవర్ధనుడని చెప్పి ‘లలితా’
అని పిలుస్తాడు. ఆమె అతని ‘మోమును
గని రూపు రేఖలను పోల్చి’, ‘చెలిమినా

తన కాగిత చక్రం ముందుది. తాళ్ళ 'ప్రణయరస దీక్ష' ఈ విధంగా ఫలించింది.

మూలానికి మెరుగులు :-

రాయప్రోలు వారు మూలానికి తన రచనలో మెరుగులు పెట్టారు. ఆక్రమంలో ముని, పాంథునితో 'నన్ను పికాదిమని సంకేహించు విధివ్యతిరేక ముచే నిరాక మిరందపమాచరించెడి విరక్తుడగాని మఱిందుగానుమా' - అని అన్నపుడు సత్యవర్ధనుని వృత్తాంతం ధ్వనిస్తుంది. 'నరిగిన నలినము గతి మెలుగులు మాసి మాదు' నీరు కోమలముఖము అన్నపుడు పాంథుని స్త్రీత్వము ధ్వనిస్తుంది. 'కిశోర హరిణి కిరిణి దుర్గమ ఫల మున్ కలయ్యెద్యురెడ' అన్నపుడు 'హరిణి' శబ్దం స్త్రీవాచకం కావడం ఇందులోని చమత్కారం.

మూలంలో మూల్యాక్రమంలో పిల్లి పిల్లి సయ్యాటలాడుచున్నట్లు, గడ్డిపురుగు కంపటి చుట్టూ కిచకిచమన్నట్లున్న వాతావరణాన్ని రాయప్రోలు త్యజించి, మూలంలో లేని కురంగ కీర్తనలు ప్రతేక పెట్టి ఆక్రమవాతావరణ వర్ణనానికి బొదిత్యాన్ని కూర్చాడు. మూలంలోలేని వన వర్ణన కథకు ఉపహ్లాసకంగా ఉంది. వనం వేదాంతి మనకుతాగ, వెలితిలేని విక్రాంత సరస్సులాగ కుక మాఖాక్షర రమ్యక ధామ లాపలిలాధరమై ఉన్నట్లు వర్ణింపబడటం వల్ల క్రాంత రస పోషణకు ఆవకాశం ఏర్పడింది. కథంతా వనంలో జరిగినట్లు వర్ణనం. నానుకుడైన ముని పర్వ కాలంలో ఉండటం ఆతని జీవమేగాక మనసు గూడ సత్యదీపకంగా ఉంది. నాయక ప్రేయసియోగంతో వైరాగ్య న్యుఖమై ఉంది. 'కావ్యంలో వియోగ శృంగారంలో పాటు కాంతం కూడ ఉంది కాబట్టి వనవర్ణన దానికి అనుగు

ణంగా వర్ణింపబడటం విశేషం. 'రాయప్రోలు వారు చేసిన ముఖ్యమైన మార్పిడి' అని నీ. నారాయణరెడ్డిగారు ఆధునికాంధ్ర కవిత్వం - సంప్రదాయములు, ప్రయోగములు (పు. 254) లో చెప్పారు.

మూలంలో :-

'For still I tried each
fickle art,
Importunate and vain,
And while his passion
touched my heart
I triumph'd in his pain'

- అన్నట్లు నాయక ఆనవసరంగా నాయక జిజ్ఞాసించి ఆనందించినట్లుంది. కాని రాయప్రోలు తన రచనలో అలిర సత్య వర్ణనల్ని మనస్ఫూర్తిగా ప్రేమించునట్లు 'హిమవదనసానమున చెలువెడలునున్న మారుతాగమ మిక్షించు మల్లికవలె' ఆతని సహవాసం కోసం ఉవ్వెత్తురు కున్నట్లు, 'నీగ్గు జడియింప' కండ్రిలో తన కలపు వృత్తాంతాన్ని చెప్పలేక పోవడంచేత, ప్రియుడు నిరాశపరుడై ఆడవి పట్టివట్టు వర్ణించి తన రచనలో నాయికకు ఉదాత్తస్థాన మిచ్చాడు.

మూలంలో ముని తనను కాగిలించు కన్నులకు నాయక ఆశ్చర్యంతో పెరుగు లాసినట్లుంది (The wondering fair one turned to chide) తిలుగు గో నాయక కోమ కంపితాధరం లో ముని క్రమాబ్జినించిస్తుంది. దీని వల్ల నాయక శిలం అతిశయమౌతుంది. 'ఓయి కుహవాసుతి! యిది యొప్పునయ్య అబల నాకై నవాధయై యడవి చిక్కి నెక్కుమాలిన దానిని చక్కపిలిచి నీలి మాలితి కాల్పనే నీదు వ్రతము.'

అలిర - నవ్యత :-

కావ్యాన్ని క్రికారంతో ప్రాంభించడం సంప్రదాయం. కాని రాయప్రోలు

తన 'అలిర'కు 'ఓ కుగుదాంతాల' అని ప్రారంభించాడు. అంతేకాకుండా 'అలిర'ను నాయికా విషాద కథనంతో ప్రారంభించి కాయప్రోలు నవ్యతను కవడతీచారు. కాల্পనిక వాద కవిత్వాన్ని తీర్చిదిద్దిన కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారి 'మనఃస్థు మరణం' లో అంతంలోఉన్న విషాదం అలిరలో ఆదిలోనే ప్రతేక పెట్టబడింది.

'అలిర' లో ప్రతిపాదించ బడ్డ ప్రేమ సిద్ధాంతంలో తాత్త్విక వాడుకలున్నాయి. కాల্পనిక కవిత్వంలో వర్ణనల్ని అంటు వని గంభీరమైన తాత్త్విక చింతనం తాసలో దారంలాగ ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. ఈ కాల্পనిక కవిత్వతేజు 'అలిర' లో తొంగి చూస్తుంది. 'రాయప్రోలు వారి విలక్షణ రసజీవాంతమైన అమలిన శృంగార తత్వము రేఖామాత్రముగా ఈ కావ్యములోనే తళుక్కు మునుచున్నది.' - అని కె. నారాయణ అన్నారు.

ముని జీవధారి అయిన నాయకుడు పాంథ వేదధారి అయిన నాయకమయిచ్చిన ఉపన్యాసాన్ని బట్టి, రాయప్రోలు వారిదృష్టిలో ప్రేమ, వాత్సల్యం, మోహం, ప్రణయం సమానాలే అవిపిస్తాయి. తల్లి బిడ్డల వాత్సల్యం, మైత్రి శిలర వాచున్నచూ, ధృనిష్టులైన దంపతుల దాంపత్యం. 'ప్రేమ రసాతిరేక పరిపూర్ణ భూతి' జీవాల్నే వర్ణిస్తున్నామి రాయప్రోలు వారి భావన. వీరు 'అలిర' లోని చివరి పద్యాల్లో చెలిమి, మోహం, దాంపత్యం, ప్రేమ, అనురాగం, ప్రణయం - అనే పదాలను ఇంచుమించుగా ఒకే అర్థంలో వాడారు. అయితే వీరి ప్రేమ సిద్ధాంతము, అమలిన శృంగార తత్వము 'తృణకంఠము' లోనే స్థాయి నందుకున్నదని కె. నారాయణ ఆధునికాంధ్ర కవిత్వంలో (పు. 257) వివరించారు.

అయితే రాయప్రోలువారు అలికల్లో సంప్రదాయ కథలని వదలేకుండా ఈ కార్యం లోని వృత్తి విషయంలోను, ప్రయోగం లోను రాయప్రోలు వారి కృత్యం నవ్యత మాపలేదు. వీరు ప్రజల పెట్టిన విరహ క్లగ్నన సూర్యోదయాస్తమయ వర్ణన, తారకా వర్ణన, వనవర్ణన మొదలైన వర్ణనల్లో 'హరము భారమై ... రుద్రున పదార్థ కల్పితాహరము భారమై, .. చందనాద్యలంకారము వైరిమై 'అను భోరణి పరిమ సాంప్రదాయక మైనది. ఈ వర్ణనలోని ఆంశ్య వియమ మచ్చముగా పోతన్న ప్రభావమును పుణికి పుచ్చు కున్నది. ఇతి మధ్యమధ్య ప్రయుక్తము లైన 'కొలక పాలకుళా', 'మనశరు కొలలు', 'గాటపువ్వులపు'. 'వియోగ వారిధి' 'ప్రాణము లెంత తీపి', 'మనోగ కరగ్రాహ దానలము' మున్నగునవి ప్రాచీన ప్రబంధములలోని పదబంధములను స్ఫురింపజేయును' అని ఆధునికాంధ్ర కవి త్వంతో (పు. 255) సినారె గారు రాయ ప్రోలు సాంప్రదాయకతను గూర్చి చెప్పారు.

రాయప్రో 'అలికల్' నవ్యకావ్య మంటూ, 'మూలముని ఒకటియున్న సుదాని నలికయించునీతిగా', స్వతంత్రవృత్తిలో నడిచినది ప్రేమగాథ ఆధునిక పోస్తితుల కనుగొనముగా చిత్రింపబడింది ఈవిధము గా చూచినచో రాయప్రోలు వారి అలికల్ ప్రప్రథమ నవ్యకావ్యమనుటకు విప్రతి పత్తియుండకూడదు' - అని ఆచార్య సినారె ఆధునికాంధ్ర కవిత్వం సంప్ర దాయములు, ప్రయోగములు ఆ సేసిద్ధాంత గ్రంథంలో (పు 257) చెప్పారు. సినారె 'ఈశతాబ్దిరండోఽదిలోనే సమగ్రాంధ్ర స్వరూపాన్ని సందర్శించగలిగిన 'కాంక్ష దర్శ' రాయప్రోలువారు అని 'అంధ్రో ద్యమ కవికల పాదులు - రాయప్రోలు వారి సాహిత్యదర్శనము' లో అన్నారు. 0...0

శ్రీ కనకదుర్గానందలహరీ .

శ్రీ శంకర భగవత్పాదకృతము

—శ్రీ చిరావూరి శ్రీరామకర్మ

(గత సంచిక తరువాయి)

కా ఆమ్మా! నీవగు నడ్డబాసఁగఁల
ముత్యంపున్ మణిన్ గూడితా
సమ్యాప్యంబగు శోణిమాంచితభవ
స్వాఘోష్ట్యమంజూడఁ బూ
ర్ణమృతస్థి సుధాంబుధిన్ బ్రభవమై
శిద్ధిండుసంయుక్తమై
సమ్యాదప్రదమా ప్రవాళమును
మించ జెల్లు, దుర్గాంబికా!

అ

శ్లో. ఆయోగ్యా ఇత్యర్థ్య తవదళన
సామ్యాయ కవిభిః
విమృశ్యైత ఇత్యర్థిక విదితా మీక్తిక
గదాః ।

దళానుల్పంగ త్యా తదనుముఖ
తాంబూలసహితాః ।

గతాస్తత్సహిత్యం ఖలు
కనకదుర్గే భగవతి!

మ. దళనేపమ్యమునం దయోగ్యతను,
ముక్తంబై కపికులే భవ
ద్దళనేపమ్యము బొందవన్న భువి
మూర్తా సంజ్ఞమై యొక్కచున్
దళనల్పిష్టమునొంది మెల్ల మెలనా
తాంబూలమందుండి త్వ
ద్దళవాభ్యర్థము నొందెగాదె జననీ!
తత్త్వే! దుర్గాంబికా!

అ

శ్లో. జితోహం పార్వత్యామృదులతర
వాణి విలసంతేః

కథందృశ్యసంభాధర సమతయా
లింబకదయ ।
ఇతిశ్రోధాచ్చంచాదళితవదనే
రక్తిమయతః
శుశోయం విజ్ఞానీఖలు
కనకదుర్గే! భగవతి!

మ. గిరిజానుందర వాగ్విలాసములనే
గల్పింబడంగా శివా
ధర సామ్యంబును గొన్నదాన
ననుచున్ దర్పింకునే లింబమా?
మరియదాయని యంచుఁగిన్న
దలింపన్ రాగరక్తాస్యమా
రగీలాశుకవిజ్ఞతత్ బాగదనాఁ
బద్మాక్షి! దుర్గాంబికా!

ఆ

శ్లో. ఫలలింబస్వేదం భవతి
భవదీయాధరకుల
కృతాలంకార్యావ్యం వహతిమతి
రస్యేతివిదితా ।
నచ త్రస్మిన్ భుక్తే ముమతికవితానామ
పిన్నతాం

కథంస్వాత్మన్యావ్యంభువి
కనకదుర్గే! భగవతి!

మ. అరయితే లింబఫలంబు నీయధరసా
మ్యంబందుసంచున్ గవుల్
విరచింపంగ న మందబుద్ధులనుటల్
విస్పష్టమా, నిద్దియే
సరిగాకున్నఁ గపిశ్యరాంచితమతుల్
బాద్యంబు నెట్లొందు నీ
శ్వరి! తదృశ్మదఁ జేసినంత భువన్
శర్వాణి! దుర్గాంబికా!

30

శ్లో. అతుల్యంలే కంఠంహరతరుణి!
 దృష్టానుకవయః
 ప్రభావస్తే కంఠం పరిహసనపాత్రం
 భవతికత్!
 స్వరూపధ్యాత్వాణాం సభవతి
 నిధిశృంఖలతిచే
 దశందేహం స్థానేఖలు
 కనకదుగ్ధే! భగవతి!
 మ. కుకపుల్ నీరుగళంబు శంఖునుటన్
 జూడంగ హస్త్యాపుదం
 బకటా! నీదగు కంఠరూపము
 నభిధ్యానింపఁగా శంఖనా
 మకమే తన్నిధిగల్గు నిశ్చయము
 సంతద్దాత్రి! దాక్షాయణీ!
 సకలామోడకరి! త్రిలోకజననీ!
 సర్వేశ! దుర్గాంబికా!

30

శ్లో. అహంతంలే కంఠస్థిత కనకమాత్రం
 విజయలే
 హాశాయత్సమర్థ్యా దన్యుతమిక
 పీత్యాపిగరళమ్
 సమాఖ్యాం విఖ్యాతాం సమలభత
 మృత్యుంజయ ఇతి
 త్రయీవేద్య క్రిడావతి!
 కనకదుగ్ధే! భగవతి!
 మ. భవురే మంగళమాత్రశక్తి విషమున్
 భక్షించియుంఁగూడందా
 భువి మృత్యుంజయుడన్న శేరు
 వడసెన్ బొల్పారఁగా నట్టిదే
 భవదీయాంచిత కంఠలగ్నమగునా
 బంగారుమాత్రంబు శో
 భవహింసున్ శ్రుతిమార్గభేదనపరా
 పద్మాంఘ్ర! దుర్గాంబికా!

31

శ్లో. చిరంధ్యాత్వాధ్యాత్వా
 సకలవిబుధాభీష్టనిచయం

మనుచరిత్ర పునశ్చరణం - 9

వరూధిని మోహం - గందర్వుడి మోసం

— దాక్షర్ మిరిమాల రామకృష్ణ

పూలు కోయడం పూర్తయింది. కానీ పూలెందుకు కోసినట్లు అవి ప్రశ్నిస్తే దాని ప్రయోజనం వేరే ఏమీ కనబడదు. పూలు కోయడం ఒక విలాసక్రీడ పూలు కోస్తూ పరాచికాలాడుకోవచ్చు మానసికంగా అహ్లాదం కలిగించే క్రీడ అది కొంత కాలక్షేపం. సున్నితంగా చేయవలసిన చేతిపని అది 1 వాళ్ళు వాటిని జడల్లో తురుముతున్నారని మనం ఊహించుకోవాలి.

పుష్పాపవయం పూర్తికాగానే దేవకన్యలంతా ఒక సరోవరం దగ్గరకు

తరస్త్యిల్లావణ్యా మృతజలధి
 సంప్రాప్తవననే ।
 భుజాకారైశ్చే భువనవిమలే
 కల్పకంలే
 శ్రియమే భూయస్తాం నమ!
 కనకదుగ్ధే! భగవతి!
 మ. చిరకాలంబు సురాలివాంఛితములన్
 జింఠించి చింఠించి త్వ
 ద్వరలావణ్య సుధాంబురాశిజములై
 తాహాకృతింజెంది త
 త్సురభూజాత తావిశేషములు
 సంశోభించె లోకంబులన్
 బరమశ్రీ! నాసంగు మావ నెపుమన్
 బహ్మశ్రీ! దుర్గాంబికా!
 (సతేషం).

చేరుకున్నారు. ఆ సరోవరంలో హంసలున్నాయి. తామరపూలున్నాయి అపూలలోని తేనెలు తాగడానికి తుమ్మెదలున్నాయి. వాటి యంతాకాలున్నాయి జలక్రీడలాడాలనిపించింది దేవకన్యలకు ఆ సరోవరంలో.²

కానీ వరూధిని మనస్సుమాత్రం వేరుగా ఉంది. జలక్రీడకామె దిగలేదు. అమెముఖం వాడిఉంది. అదేతుల్లో ముఖం దాచుకుని తీరంలో కూచుంది ఏకాంతంగా ఆమె. స్నానమాడేందుకు రమ్మన్నారు చెలికత్తెలామెను కూడా. కానీ వరూధిని చేతులెత్తి వారికో వమస్కారం చేస్తూనేను రాలేమీ మీరంతా కావీయండి అంది దిక్కుల్లో దేన్నో వెదుక్కుంటూ³

ఆప్పటికే మర్యాపూమైపోయింది. సూర్యకాంతిలోత్రసరేణువులు(atoms) ఎగురుతున్నాయి. సుడిగాలి రేగుకోంది. అందులో తుమ్మెదలు వరసలు కట్టి ఆరుతున్నాయి. అక్కడ కాలువలనిండా కలువలున్నాయి. అదో అందమైన దృశ్యం. ఆ కాలువగట్టున ఎన్నోతీగలూ వాటినిండా పువ్వులూ వాటిమంచి ఎగురుతున్న పువ్వులులూను వాటిచూస్తోంది వరూధిని.⁴

పొదలమీది పువ్వులమ కోసుకోవడానికి వరూధిని చేయి వాపింది ఆ చేతి

కున్న బంగారు కంకణం మెరిసిపోతోంది. కానీ, పూలు ఆమెకందడంలేదు. పెదవులు వణుకుతున్నాయి ఆమెకు. వీణ మోగుతున్నట్లు ఆమె వేదాన్ని పునః పువ్యరణం చేస్తోంది. నాలుగు డిక్టర్లీ పెడుతున్నాయి ఆమె కళ్ళు. ఎడకో, తెలియదుకానీ డిక్టర్లలో ఆమె చూపులు కోరణాలు కడుతున్నట్లు అవుతున్నాయి. ఆమె బంగారురంగుతో మెరిసిపోతోంది. ఆ రంగు ఆ లోబిందా వ్యాపిస్తోంది. ఆమెది పెద్దబడ. నిశంబించాకా వేలా దుకూ పాములా కనిపిస్తూనే తుమ్మెద లకు సైతం నల్లదనాన్ని వడ్డికిస్తూఉన్నట్లుగా ఉంది ఇంతలో ఆమెకొక బ్రాహ్మణుడు కనిపించాడు. అడగో దేవపూజ కోసం కాబోలు అతడూ పూలు కోసు కుంటున్నాడు.⁶

ఆ బ్రాహ్మణుడు అచ్చంగా ప్రవరుడి లాగే కనిపించాడు వరూధినికి. కంఠో కనిపించిన అద్భుతపురుషుడు వాస్తవి ప్రపంచంలో కనిపించినంత ఆశ్చర్యం కలిగించామెకు పూర్వం కాను చూసిన ప్రవరుడు కంఠోనివాడు ఇప్పటికడు ఎదురుగా ఉన్నవాడు అనిపించిందామెకు. అతనికెదురుగావెళ్ళి మెట్టులోని మెరుపు లాగా కనిపిస్తూ అతణ్ణి అకస్మాత్తుచదానికి ప్రయత్నించసాగింది.⁷

అతనివైపు ఆమె చూసిన చూపులో అనందం ఉంది. ఎర్రవికాంతి ఉంది. అది ఎలాగుందో పెద్దనగారు చెబితే వినా ల్పించే. అదొక మనోహర భయంకర మయిన ఉత్పేక్ష.⁸

వరూధిని చొరవతీసుకుంది మళ్ళీ. ఆమె కోరిక బలవత్తరం (intolera-

ble) గా ఉండటమే అందుకు కారణం ఆ సాహసంలో ఆమె మనసు శరీరమూ ఏకమయిపోయాయి. అందువల్ల ఆమెకు భావవికారాంతోపాటు శరీరకవికారాలు కూడా ఎన్నో కలిగాయి వాటిని పెద్దన అత్యంత సహజంగా వర్ణించాడొక పీసంలో. గుండెబిల్లుమనడం, తొట్రు పాటు కలగడం, ముఖం నాడిపోవడం, కనురెప్పలు కదలడం, గొంతుబొంగురు పోవడం, చెమటలు పట్టడం, కన్నీరు రావడం వంటివన్నీ ఇక్కడ ప్రసక్త మయ్యాయి.⁹

వరూధినికి ఏడుపొచ్చింది. ఆమె కాటుక కన్నీరు చెక్కిళ్ళమీద జారు తోంది. ఆ చెక్కిళ్లు ఎలాగున్నాయో పెద్దనగారు చెబితే వినాల్సిందే. ఏమగు దంతాన్ని పగులగొడితే ఎలాంటి కాంతి వస్తుందో అలాంటి కాంతి ఆమె చెక్కిళ్ళ మీద ఉండటం.¹⁰

వరూధిని కానే అతణ్ణి ఈమాటు ముందు పరికరించిందని పెద్దనగారి చిత్రణ. ఆ ఎత్తుగడ పద్యం చాలా అందమయింది. ముచ్చటలు గొలిపే సంభాషణలతో నిండిఉన్నదది అక్కడి మామిడితోటల్లో జాణిపూల పందిళ్ళలో వెన్నెంలో తన నమరవించవలసిందని వరూధిని అతనికి మార్చిస్తుంది కాను మన్నుకుని బందీ నయినానని చెబు తుంది.¹¹

ప్రవరుడికి వైరాగ్యం ఎక్కువనీ ఆచారిపిష్ట ఉందనీ వరూధినికి తెలుసు కానీ అతడు తన నంగీకరించి తీరాలి. లేకపోతే, తన బ్రతుకు వ్యర్థమనీ ఆమె

భావిస్తుంది. మరణానికై నా సిద్ధమే కాను.¹²

ప్రవరుడి మనస్సు ఆమె దృష్టికి కిలానద్యకంగా కనిపిస్తుంది. "నీ మనస్సు రాయి చేసుకుని కాబోలు కరగకుండా ఉన్నావు" అంటూ దెప్పుతుంది. 'ఇంతకీ ఇదే నా అదృష్టం' అనుకుంటుంది. తన అవృష్టం విజానికి దురదృష్టమే.¹³

మాయాప్రవరుడు ఈ మాటలకు ఎలా ప్రతిస్పందిస్తాడో మనం చూడాలిఉంది ఆ ప్రతిస్పందనమబట్టి పెద్దన పాత్రల నేలా తీర్చిదిద్దుతాడో గమనించవచ్చు. మాయాప్రవరుడి మాయ నటన గురించి పెద్దన ఒక పీసపద్యం రాశాడు.¹⁴

నిజానికి ఆ గంధర్వుడుశృంగారంలో అంతకుముందే చాలా అనుభవాలు గం వాడు. వరూధినికలాంటి అనుభవంలేదు. మాయాప్రవరుడు తన అనుభవాలపొక్ల కుండా జాగ్రత్తగా వ్యవహరిస్తాడు. తన కోరిక వెరవేరబోతోందని ఎంతో సంతోషంగా ఉండతనికి. కానీ ఆసంతోషాన్ని అతను దాచేసుకుంటాడు. రసావేశాన్ని వియంక్రించుకుంటాడు ఉస్సురని మౌనం గా ఉండిపోతూ నేలమీద దొబవప్రేరితో రాస్తూ వదిస్తాడు. చివరికి పీఠగొంతు కథ జవాబిస్తాడు.

"నేను కనిపించకపోవడంవల్ల నా కల్లిదండ్రులు మనస్తాపం పొందుతారు. ఇల్లాలు కృశిస్తుంది. ఇల్లు కూవ్యమయి పోతుంది" ఇవన్నీ అబద్ధాలే. చివరికి తనకు అనుభవించాలని ఉన్నా, తన మనస్సు ఆమెమీద లగ్నమయి ఉండే వాస్తవికలు లేవు. అంటాడు.¹⁵ కానీ ఈ మాటలమీద నిలవడు.

దేవేంద్రుడికికూడా లభించని సుఖం తనకు లభించునున్నందుకు సంతోషంగా ఉందంటాడు అంతలోనే గంధర్వుడు. తానేమీ 'సన్యాసి'కానంటాడు. కాకపోతే తనకు వచ్చిన కష్టంలో ఆ సుఖం చేదగా ఉందంటాడు బెట్టునరిగా ¹⁵

అమె దైన్యం చూస్తుంటే తనకు బాధగా ఉందన్నారు. అందుకే తన నియమాంశ వదిలేస్తున్నానన్నాడు. మనసులో లేని మాటలనుకూడా నాలుకమీదికి తెచ్చుకునేవారికి ప్రతినిధి ఈ గంధర్వుడు. ¹⁶

గంధర్వుడికి తెలుసు తనగుట్టు బైట పడితే. ఎప్పుడైనా ప్రమాదమే (Danger) అని. అందుకోసం దాన్ని తప్పించుకునే ఉపాయం (Trick) పన్నుకున్నాడు. సంయోగనమయంలో కళ్ళుమూసుకోవడం తమ దేశంలో ఆచారం అనడం ఆ మాయోపాయమే. తప్పును తప్పుతోనే కప్పుకోవడం గంధర్వుడి నీతి ¹⁷

ఈ పద్ధతి (Formality) వంగీకరిస్తే తనకేమీ అభ్యంతరం లేదన్నారు గంధర్వుడు. తానా పద్ధతికి వ్యతిరేకంగా వర్తిస్తే చచ్చినంత పని జరుగుతుందన్నారు. తాను విరక్తుడు కావలసివస్తుందని సూచించాడు ¹⁸

మాయాప్రవరడి మాటల్లోని మోసాన్ని వరూధిని ఎంతమాత్రమూ పసిగట్టలేకపోవడానికి కారణం అమె వ్యామోహమే. "ప్రకటించేదాని ఫలం దక్కాలి కదా! కోరిక తీరేదాకా విన్ను తృప్తిపరిచి నేను నిష్క్రమించేదాకా వన్ను విడిచి

మహ్మద్ పెళ్ళిపూడడు" అంటాడు గంధర్వుడు. ¹⁹

తనకటా! రెండే మార్గాలున్నాయటా! మొదటిదేమో అమె పరిష్కరణమటా! రెండేదేమో తపస్సటా! ఈ రెండూ కాకపోతే ఇహపరాయి రెండూ చెడిపోతాయటా! గంధర్వుడి మాయమాట లిలాగున్నాయి. ²⁰

వరూధిని అమోదించింది. ఉబ్బితబ్బి అయింది. తన ధన్యత్యాన్ని ప్రకటించింది. ²¹

వరూధిని వర్తనం చెలికత్తెల కాళ్ళ ర్యాన్నీ విభ్రమాన్నీకూడా కలిగించింది ²² కొందరామెను వేళాకోళం చేస్తారు. వరూధినిగంధర్వులు ఉద్యానం లోపలికి ఏకాంతంకోసం వెళ్ళిపోయారు. ఆ ఉద్యానం ఒక కాల्పవికలోకం (Dream world). ²³ ఆ ఉద్యానంలో ఉంది వరూధిని మణిమయభవనం. ఆ భవనంలో ఒక పొదరిల్లు. వెన్నెల తీగలూ ఏలకీ తీగలూ బండిగురివెంద తీగలూ అల్లుకున్న ఆ లతాగృహంలో ఒక కలువల వరుపు (హల్లకతల్పం) మీద వారి సంయోగం. ²⁴

గంధర్వుడు వరూధిని సంయోగ సుఖాన్నిలా అన్నభవించాడో ప్రబంధ ఫణిలోనే పెద్దన వర్ణించారు మనమైతే ఈ సంప్రదాయాన్ని కావ్యాల్లో ఈనాడు అమోదించదండలేదు. నిజమాలోచిస్తే ప్రీపురుష జీవనంయోగాన్ని ప్రకృతి ఎన్నడూ నిషేధించలేదు. అది కాత్ర రీత్యా జీవపునరుత్పత్తి (reproduction) కి అత్యవసర సంవిధానం. ఆ

లజ్యన్ని నిరాదరించినప్పుడు అది అక్లింమే అవుతుంది. ఈ అక్లిలాన్ని తామీ పరమైన సభ్యతతో కప్పిపుచ్చి పెద్దన అద్భుతం చేశాడు. అక్లింమే అయినా వదులుకోలేని పద్యంగా దీన్ని తీర్చిదిద్దాడు. బహుప్రీతి సమాసాల చాటుమాటున ఈ శృంగారమంతా నిక్షిప్తమయిపోయింది. అర్థం చెప్పకోదలిస్తే అంతా అక్లింమే. ఎవరికి వారు చదువుకుంటే అక్లింకాదు. పాత్యంగా చెప్పడానికి ఏమి కాని పద్యం ఈ నీసం. ²⁵

తరువాత వరూధిని గర్భదారణ. ఆ సమయంలో ప్రీలక్షణాలూకన్నీ ప్రబంధ సంప్రదాయం ప్రకారం జరిగినవే. ²⁶ కానీ వరూధిని రతికేళిలాంచ కొంత అనాగరికంగా కనిపిస్తుంది. అయితే ఈ వర్తన పెద్దన చేసింది కాదనీ ఎవరో మరోకవి రాసి. చేర్చిఉంటాడనీ కొందరు భావిస్తారు ²⁷

గంధర్వుడిక తనవని పూర్తి అయిందని నిష్క్రమించదలుస్తాడు. "నా వంచన తెలిస్తే అమె నన్ను శపిస్తుంది" అని అతని భయం. పారిపోతే, అమె అత్యహత్యకు పాల్పడుతుందని అతని శంక. అందుకోసం అతడొక అబద్ధమాద వలసివస్తుంది తనకు పాదలేపమిచ్చిన యోగి హిమగిరిమీద మళ్ళీ కనిపించాడనీ తన ఊరి విశేషాలు చెప్పాడనీ తన సంసారం, తన వ్యవస్థ చెడిపోతున్నదనీ గోలపెడతాడు వరూధినిముందు.

తన తల్లిదండ్రులు మునులతనం తోనూ మృత్యువుతోనూ పోరాడుకున్నారు కనుక తాను వాళ్ళను చూడటానికి వెళ్ళవస్తా వంటాడు.

ఈ ఆదిద్వార గొలుసును రక్తి కట్టించడంలో పెద్దన వైచిత్రీ చూపిస్తాడు. "బాగా వేదెక్కిన ఇనుపగుండుమీద ఎన్ని నీళ్లు పోసినా ఇంకిపోతాయి. నీ వట్ల నా కోరికలింకా పెరిగిపోతున్నాయి" అంటాడు జాలికలిగేలాగ 28

మోహగాడెన్ని చక్కని నీతుల్ని చెప్పగలడో చూడాలంటే గంధర్వుడి మాటల్ని చూడవచ్చు 29

గంధర్వుడి మాటలకు వరూధిని జవాబేం చెప్పగలడు? అమె నిస్సహాయంగా ఏడ్చింది. ఆ ఏడుపును పెద్దన గొప్ప భావచిత్రంలో చూపించాడు. 30

గంధర్వుడమె దుఃఖోద్యేగాన్ని గమనించి ఇంకా నటించసాగాడు. ఆ నటవలో భాగంగానే ఆమె నోదార్పసాగాడు. 31 ఆమెకు దైర్యం సూరిపోతాడు 32 ఆకాశగమన విద్య తనకు మునీశ్వరుడి ద్వారా తెలిసిపోయిందనీ తాను పస్త్రా పోతూనే ఉంటాననీ దివరి అనిద్యం చెప్పి తప్పించుకుపోయాడు గంధర్వుడు చల్లగా.

అధ్యయన సూచికలు

1. పుష్పపచయం మన ప్రబంధాల్లో ఒక సంప్రదాయం. ఆ సందర్భంలో దేశ చృందస్సు వాడటం కూడా ఒక నియమం.

2. 'నారీ మధూన్యత్త మరాఠీ మఖరాఠీ మఖరంబగు కొలవన్ కేరీలాంసగతి దిగి యారీ నివహంబు లోలలాడెడి శరణ్' అనేకం దంలో చూపించాడు పెద్దన 'రీ' నివాలుగుసార్లు త్రిపుడం ద్వారా ఒక సాగసుని, చిత్రంగా లేదా?

3. 'వాదిన మోహదమ్మి ... నన్నొసల్ కరమానందిడి వీరనిష్ణయై' అనే పద్యం 86 చూడండి.

4. చిత్రంగా ఉంది పెద్దన గారిక్కడ చతురస్రగతిలో సాగే మాలినీ వృత్తం (నవమయము 15 వ ఛందస్సు 9 యతి) వాడటం.

5. "పసిడితోను తోడి బాహు వల్లన నెత్తి సారెకు పాదలపై చాపి చాపి" అని మొదలయ్యే ఈ సీసపద్యం వరూధిని చక్కచక్కతరూపాన్ని చిత్రీకారుడు గూడా చిత్రించలేని రీతిలో చూపిస్తుంది. పెద్దన మంచినద్యా లేని చూపమంటే నేను దీన్ని రిక్తుకుండా ప్లేయ్ టాను. ద్వితీయాశ్వాసంలోని 27వ పద్యం "తలనితంబాఘోగ ధవళాంకుశములోని" అనే సీసం కూడా వరూధినిలాగే చిత్రించి ఉంది.

6. కాంచి కలకవ్యుత్కనక కాందిక యై యెదురేగి యప్పుడు తిన్ని కంజా చల విధి తారుచు ఘనాంత చలచ్చపలా కృతిన్ కలన్ గాంచిన వస్తువును తెలిసి కాంచినయట్లు. ఇదీ ఆమె అనుభూతి, ద్వితీయాశ్వాసంలో ఆసులు ప్రవరుణ్ని చూసినప్పుడు పెద్దన చేసిన వర్ణనకీక్కుడి వర్ణనకీ తారతమ్యం ఆసక్తిదాయకంగా ఉంటుంది పారవలట. అక్కడ 'ఝళం ఝళత్కటక సూచిత కేగవదారవిండ' అయితే ఇక్కడ 'కలకవ్యుత్కనక కాంచిక' అవుతుంది వరూధిని ఇందులో మర్మం ఆలోచించదగింది. ఇదివరకు ప్రవరుణ్ని చూసినపుడు వరూధిని చూసిన సంధ్రమానికీ ఇప్పుడితడి చూసినపుడు చూపుతున్న సంధ్రమానికీ గల తేడా కూడా పారవళి వాక్ట్టుకుంటుంది.

7. "తమ్యరస మంటుకొనన్ పెడవింటి వాడు త్రోవైక ధురీణతన్" కరచి యేసిన సింగిడితోల' ఆమె చూపు. 90వ పద్యం.

8. 'తోలుదొల్లవానిగొన్నులఁ గాంచి నప్పుడ పల్లవాధర గుండెజల్లుమనియె— సొలసి మోటాడ నుంకింప దలచి మోము లేరళిని చూచునపుడ కన్నీరువాడమె' 91 వ పద్యం అలంకార కాస్త్ర రసదృష్టి తో ఇవన్నీ అనుభవసాత్విక కృత్తి చారి భావాలు.

9. 'పాడికకరిదంతద్యుతి పాటచ్చర గండఫలక భాగంబులు' అని 92 వ పద్యం—కందంలో వర్ణన.

10. "ఏలర యీ చలంబుడిగి యేలర బాతరసాల మోలతి జాలముగా శాంకి కరజాలములో వలవంత వక్రువులో జాలుగ నాల్లజాలు నిక జాలు భవంబనువంత కాక కన్ బాలయి రాత్రి కంచకరుబారికి చిక్కితి నీకు దక్కితిన్" ఈ ఉత్పల మాలలో పెద్దన చిత్రకవితా స్ఫూర్తిని ప్రయోగించాడు. దూరకేనా? కాదు, వరూధిని వాక్ చిత్రతను చూపడానికే. మను చరిత్రలో మరపురాని పద్యాల్లో ఇదొకటి.

11. చావో యెక్కుడు నీ యెడన్ బాడము వాంఛన్ భూసురగ్రామణి!

12. 'అదృష్ట' మన్ మోటను వ్యతిరేకార్థంలో వాడటం గమనించదగింది.

13. "కొనసాగి కామినీగోష్ఠి ప్రాథ ములైన యుదుటు జాపుల రిప్పకుడల నాచి-శిరసాకింతి యెత్తి సన్నంపు వెలుగుతో నిట్టులనియె"-97 వ పద్యం.

14. 'తల్లిదండ్రీయు నన్నుగానని మనస్తాపంబునం బొక్కగా, నిల్లాల్లాత్తి కృకింపగా' ఇవన్నీ అబద్ధాలే. - 98 వ పద్యం.

15. 'నేను సన్యాసి నే? యొక్కటే తహశిహన్ మనస్సాగ్గుడు కేలిపై నసాశ్వాసిక దుఃఖిత్ మనసి సర్వమపహ్య మసా నెయంగ వే?'-99 వ పద్యం.

16. "భవదీనతకై క్రతము విడిచితిన్— కరులకు మేలైనన్ చాలు కరీరంబైన

నా పేక్షించకలయు'నంటాడు గంధర్వడు. 100 వద్యం.

17. కవయనదన్ కలయు కన్ను గవయును మూడున్ - ఇది ఆస్పదేశవ్యవహారము-కన్ను తెరవ నభుజుగు -

18. ఈ మర్యాదవక్ర నీవాడంబడిన మేలు - 102 వ వద్యం.

19. వ్రతముచెడ సౌఖ్యమైనను వలయు గలుగు - 103వ వద్యం.

20. 'ఇహపరంబుల భారక దూరమై వయః శ్రీ చన రెంటికిన్ జెడిన లేవడ నాదున్' - 105 వ వద్యం.

ద్వితీయాశ్వాసంలోని ప్రవరవరూధినీ సమాగమఘట్టాన్ని ఇక్కడ స్మరిస్తే ఎంత విచిత్రమనిపిస్తుంది. కలంచునే సతుల మాయలో ధీచిత్తంబులన్ అని అక్కడ కవి సమర్పించాడు. ఇక్కడ గంధర్వుడి మాయలే వరూధిని చిత్తాన్ని కలంచడం గమనించదగింది.

21. 'నా నోమల్ ఫలియించె నా కయసు ధన్యంబయ్యె' 108.

22. ద్వితీయాశ్వాసంలోని 44 వ వద్యంలో వరూధిని చెలికత్తెల పేర్లుకొన్ని వినవస్తాయి. ఘృతాచి, తిలోత్తమ, వారిడి, హేమ, రంభ, శశిరేఖ. ఈ ఆశ్వాసంలో మరికొన్ని పేర్లు వినవస్తాయి. మంజుఘోష, ఊర్వశి, చంద్రరేఖ (శశిరేఖ) మేనక, పుంజికఫల. ఈ అప్పుడొక బృందంలో ఉంది వరూధిని. 109 వ వద్యం.

23. పెద్దనగారి సీసపద్యాల హాయి లుకు ఈ వర్ణన మరొకమచ్చునక, 111 సీసం. మృగనాథినీకరంపు బుగబుగల్ గలచోట - కారికలనంగ కాస్త్రముల్ చదువుచోట.

24. చూ. 112, 118, 114 వద్యాలు.

ఎత్తిన కవిత్వము - జనజీవితము

— శ్రీ ముదిగాండ ఈశ్వరచరణ్

(గత సంచిక తరువాయి)

హిందూసమాజం బ్రాహ్మణాధిక్యత కలది అనడంలో సందేహం ఏమీత్రం లేదు. తొలిసాగ్యగుండి హిందూసంస్కృతికి సంప్రదాయానికి బ్రాహ్మణులే నాయకత్వం వహించారు. 'యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠత తద్దేవతరోజనః' అన్న న్యాయం ప్రకారం బ్రాహ్మణుడు నడచిన దారినే తక్కిన సమాజం అనుగమించింది. అందుకే ఆనాటి వేనుడి నుండి ఈనాటి

నాయకరుల వరకు ప్రతివాడూ తన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించడంలో-ప్రచారం చేయడంలో బ్రాహ్మణ నిండను. బ్రాహ్మణ ద్వేషాన్ని మెట్టుగా చేసుకున్నారు. ఎట్టయగారి నాటితురకలుకూడా బ్రాహ్మణులనే ఎక్కువగా హింసింది నట్లు మాహామృదీయ చరిత్రకారుల వ్రాతలే సాక్ష్యమిస్తున్నాయి. ఇక్కడ ఒకరహస్యమంది. ఏనుగులు మందలు మందలుగా తిరుగుతుంటాయి. ప్రతిమం

25. సహసా నఖంపచ ప్రనదత్త పరిరంభ మౌమూలపరిచుంబితాధరహ్లామ - ఆస్తిమిత భూషణారవ మావధూటి ప్రథమసురరంబు గంధర్వపతిఁగరంచె - 110 వద్యం.

26. 118-121 వద్యాలు.

27. 'మనకు కక్కరితి మెల్లన లేచి చేతుల కాంతుని జబ్బుగాకాగలించు' అనే సీసం. మన ప్రబంధాలలోని ఇలాంటిపద్యాలను తొలగించుకోవడంలో తప్పలేదు.

28. 125-135 వద్యాలు.

29. ఎవ్వడు మిరలుంగక యశేచ్చ సుఖైకరతిన్ జరింపగా నవ్వల నంకహాని వ్రతహాని యశోధహాని పుట్టుదా నవ్వెడగు - ఆమృతువ్యవశువు - అయ్యునిచేకి చెడున్ జగంబునన్ నవ్వగ పాలు రార వమానం బడపాలును నిందపాలునై, 185 వద్యం.

30. లోచన గోళంబుల చిమ్మలై జాలై తరంగంబులై చనుదోయిన్ గొనబొ

వరంగమదచర్యల్ బారిపో నొక్క యొడ్డున బాహుంబు ఝరంబులుబ్బుతివే పోటుం బాటుగా-186వ వద్యం.

31. మొగమెత్తి ఆశ్రులు మెత్తన కొనగోర బార మీటుచు పలికెన్ అని పెద్దనగారి వల్లన 137 వ వద్యం.

32. 'ధీరస్వాంతపు! వంత నీకు తగున్ దివ్యాంగనల్ కోవిడల్ గారే? యోగ వియోగముల్ సతములే కర్తవ్యముల్ నేయరే? పోరే రార ప్రేయంబు గల్గిన జనుల్ పోరామి పోబోవునే? పోరాకుండగ నేమి కాళ్ళు తెగనేల్లలాంబు బారేక్షణా!' 138 వ వద్యం.

(ఇంకా ఉంది)

* * *

మిరియాల రామకృష్ణ
25-6-5/3, జయకృష్ణపురం,
రాజమండ్రి-5.

...—...

దానిని అగ్రగణ్యమున ఏనుగు అంటుంది. ఏనుగులను పట్టాడవలచిన వాడు మొదట అగ్రగణ్యమైన ఏనుగును పట్టాడు తాడు. అది దెబ్బలించే ఆ మంద విచ్చి చెల్లాచెదరవుతుంది. ఆప్పుడు వాటిని తేలికగా బంధించవచ్చు.

హిందువులకు అగ్రగణ్యుడు బ్రాహ్మణుడు. అతడిని నీరసించే చేస్తే అతడు ధర్మభ్రష్టుడౌతే సమాజము నీగిసిస్తుంది. భృష్టమౌతుంది. ఈ కర్తవ్యం తెలిసినవారు తురకలు. అందుకే వారు వారిలాంటి వారు తమవారులకు బ్రాహ్మణుడిని కేంద్రం చేసుకున్నారు. అందుకే తాను చూచిన బ్రాహ్మణుల పట్లనే ఎక్కువ గారు తన కావ్యంలో అభివర్ణించారు.

పై పద్యంలో 'ఆపదేశము దారయై యుగవరులు' - 'కొంతతడవు విచ్చల విడిచి ద్రుళ్ళిరి' అన్న వాక్యాలను జాగ్రత్తగా గమనించాలి. కాకతి ప్రతాప రుద్రుడు బండి అయిన తర్వాత తురకలు ఆంధ్రదేశంలో అడ్డు అడుపు లేకుండా విచ్చల విడిచి - ఇష్టారాజ్యంగా ప్రవర్తించారు. ఈ కాలం చాలా కొద్దిపాటిదే! క్రీ. శ. 1328 నుండి క్రీ. శ. 1380 వరకు సుమారు 52 లేక 7 సంవత్సరాలు వారి అధిపత్యం ఆంధ్రదేశం మీద కొనసాగింది. ఆ తరువాత హిందూ రాజ్యాల స్థాపన - ధర్మపరిరక్షణ జరిగాయి. చరిత్ర చెప్పిన ఈ సత్యాన్ని నెమరు వేసుకుంటే ఎక్కువగా కవిలలోని సామాజిక స్పృహ-వాస్తవికత తెలిసినట్లయ్యి,

తేనుడి తర్వాత పురుషక్రమర్తి రాజ్యానికి వచ్చాడు. అతడు రాగానే మొదట చేసింది దేశాన్ని ఏకాధిపత్యం క్రిందికి తేలడం రెండవది తన తండ్రి తేనుడి ఆశ్రమాన్ని సరిదిద్దడం. ఈ విషయాని ఎక్కువగా ఇలా చెప్పారు.

పురుషుని మాట

నిరంతరం సి. నారాయణరెడ్డి

— శ్రీ పండినేని రవీందర్

తెలుగు సాహిత్య కీర్తిప్రతిష్ఠలను ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఇనుమడింపజేస్తూ, జ్ఞానపీఠ పురస్కారాన్ని పొందిన మహాకవి సి. నారాయణరెడ్డి. వీరు కరీంనగర్ జిల్లాలోని వేమలవాడ (మండలం) నందు గల వాస్యజీపేట అను వ్యక్తామంలో

ఏకాదశ ప్రతిముగ సిరి
నైకాని నృపమానిగ్న కలితా కలితా
లోకంబు చరణ పర

శ్రీ మన్నెని నేయ బృథుడు

చెన్నుకపించెన్!

తన జనకుండు ధర్మగతి దప్పట

నొప్పరిల్లి యొల్ల బోయిన జనకోటి దాను గడు నెక్కుమగా
నొసరించు నాడరంబున నమరంజనోత్సవము బొందగ

రాజమహేంద్రావని
బెనుపగు పాత్రమయ్యె గుణపేళలుదాతడు
నీతిధన్యోన్!

— హరి. ఆ. 1-ప. 118-199.

తన జనకుడు చేసిన నొర్జవ్యాలవల్ల 'యొల్ల బోయిన జనకోటి'ని తన దానాల చేత, ధర్మబుద్ధి చేత, ఆదరంచేత ఆకట్టుకొని 'అను రంజనోత్సవము బొందగ రాజమహేంద్రావని'గా వర్తించాడట పురువు చేసిన పనులుకావు రాజ్యానికి రాగానే తేనుమహిపాలుడు చేసినది. తురకలకు భయపడి ఇల్లూ-వాకిలి వదలి అడవులు పట్టి పోయిన ప్రజలకు అభయప్రదానం చేసి తిరిగి రప్పించి జనపదాలు కళకళలాడెట్లు చేసింది తేనుమహి

"ప్రజోత్పత్తి" సం.లో సింగిరెడ్డి మల్లా రెడ్డి, బుచ్చివ్వ దంతులకు జన్మించిన సి. నా. రె. శ్రీవాళునిలాగా చిరుప్రాయం లోనే కవిత్వం అల్లడం మొదలెట్టాడు. నునాగుమీసాల నూర్చి యవ్వనంలోనే "నవ్వని పువ్వు" గేయకావ్యాన్ని ఆవి

లుడు. ఇందువల్ల ఎక్కువగా పురువుకు వాడిన విశేషణాలన్నీ తేనుడికి సరిగ్గా సరిపోతాయి. 'రాజమహే - గుణపేళలుడు - నీతిధన్యుడు' ఎక్కువగా రి తేనుడే!

కామ్యక వనంలో సైంధవుడు వారి వరుసలు మరచిపోయి ప్రాపదిని చూచి బట్టాడు. పాండవులు అతణ్ణి అడ్డగించి కిక్కించారు. అతమోనించారు. ఈ ఘట్టాన్ని వరి నూ ఎక్కువగా రెండుకందపద్యాలు వ్రాశారు. ఆ రెండూ భీముడి కోపాన్ని. కసిని ప్రదర్శించేవి.

ఒడిసి తలపట్టి, నేలం
బడచిచిన, వాడు పెనగబడుటయ్యె,
డిక్కన్

మెడద్రొక్కి గాధమట్టిం
బొడిచె మొగంబయి రిక్తపూరము
దొరగన్!

బడలెల్ల బిండి తూడుగ
బొడిచి, యెగయ నెత్తి త్రిప్పి
భూస్థలిమీదన్

బడలెచి యెరరము మొగమును
నడిచెను వడముడి తలప్రసారవశంబుడై!
— అరణ్యవర్ణం-ఆ.శి.ప. 247-48

(సత్యం)

మృరించిన ప్రతిభాకారి, నిరంతరకవిగా విరామం లేకుండా సాహిత్యంలోని పలు ప్రక్రియలలో రచనలు చేస్తున్న విశ్వకవి.

1950 నుండి 60వ జన్మవోత్సవం (27-7-91) వరకు 40 ఏళ్ళనుండి 46 సంపుటాలు ప్రకటించిన కవి. సి.నా.రె. జన్మదినంతోజా 40 కవితలతో కూడిన 'నిరంతరం' అను కవితా (సంపుటిని) మయూరి కళాసమితి, రాజమండ్రి, చింతల గోపాలరావు, ముద్రణకు ఉపక్రమించినపుడు కవితలు సేకరణలో డా॥ ఎన్. గోపి, డా॥ జయధీర్ సహకరించి వారు. పుస్తకం అందంగా తీర్చిదిద్ది జన్మదిన కానుకగా సమర్పించడం మూదావహం.

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి పేరులోనే వారు, అతని మూర్తిమత్వం ఆదర్శనీయమైనది. కవిగా మహోన్నతశిఖరాంత అధిరోహించిన మహాకవి, వీరు ఏపదవిలో ఉన్నా ఆ పదవికే కీర్తి. అధికారభాషా సంఘం అధ్యక్షులుగా, సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం వైస్ చాన్సలర్ గా, ప్రస్తుతం తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వైస్ చాన్సలర్ గా సి.నా.రె. నిర్వహించారు, నిర్వహిస్తున్నారు. ఏ పదవిలోవున్నా వశంలా ప్రకాశించే వ్యక్తిత్వం సి.నా.రె. ది.

గేయావాక్యాలు, గేయనాటికలు, కవితాసంపుటిలు, అనేక సినిగేయాలు వ్రాసిన ఈ కవి పలుసాహిత్య ప్రక్రియలలో అందెవేసిన చేయి. "ఆగునికాంధ్ర సాంప్రదాయము - ప్రయోగము" అను సిద్ధాంతగ్రంథం అమూల్యమైనది. ఉత్తమ విమర్శకులు అనడానికి ఈ గ్రంథం తార్కాణం. తెలుగు సాహిత్యంలో నారాయణరెడ్డి డైనమిక్ హీరో. సాటి లేని మేటికవి. పల్లెపట్నం జన్మించి ఏటి బిడ్డన నడక నేర్చిన నారాయణరెడ్డి

కవిగా విశ్వాంతరాంత సృష్టిస్తున్న కవి, మన సాహిత్యంలో అణిమత్వం.

అవేదనాతరంగాలనుండే కవిత్వం ఉద్భవిస్తుందంటారు. వాల్మీకి శ్లోకం శ్లోకం అయినట్లు, నారాయణరెడ్డి బాధ కవిత్వంగా ఉద్భవిస్తుంది. నేటి సుమాన్ని లోకాన్ని ఈ లోకంలోని పాకడలను చూసిన ఈ కవి వేదనాధరితుడౌతున్నాడు. కాస్త్ర సాంకేతిక రంగాలలో అభివృద్ధి చెందుతున్నాం. ప్రపంచం మారుతోంది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానంతో మనిషి సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేయగలుగుతున్నాడు. కాని అభివృద్ధిలోపాలు మనిషి తన పతనాన్నికూడా సృష్టించుకున్నట్లుంది. అణుబాంబులు, ఆటంబాంబులు ఇవన్నీ లోకాన్ని భస్మీపటలం చేయగల సామర్థ్యం కల్గినవి. కనుక...

కాస్త్రజ్వాలారా
పరమాణువులు రిగిలి

చరిత్రను పాగ చూరనీయకండి...

అని సి.నా.రె. తనబాధను వ్యక్తపరుస్తూ లోకంలోని ఈ 'అణువును' హితానికై వాడండి. ఈర్ష్య, ద్వేషాలతో మనిషిని మనిషి, దేశాలకు దేశాలు, పతనమైపోతే ఎట్లా.... అందుకే ప్రపంచ సాభాగ్యానికై మన మేథస్సును ఉపయోగించాలని హితవు చెప్తున్న నారాయణరెడ్డి.

రేపటి వృద్ధయం నాలో
లోకల గుసగులాడెను
మనిషి నీ భవిష్యత్తు
మహోజ్వలంగా వుందని...

బొను మనిషిలో మార్పు కనిపిస్తుంది. గతంకన్నా నేడు మెరుగుదని, మనిషి నీవు నీలోని అనైక్యతను తొలగించి, నేను అనేదాన్ని వదిలి మనం అనేది వృద్ధయంలో నాటుకొమ్మని మానవుడు మారుతున్నాడు. రాజకీయాలలో అవినీతి వరులను గుర్తిస్తున్నాడు. 'కాంటినిరక్షం

చుటకై' సంగ్రాహం జరుగబోదు. ఇక నీకు దోకాలేదు. నీలోని కుక్కుకు ప్రజ్వలనం చేసుకొంటున్నావు. మనిషి నీ భవిష్యత్తు మహోజ్వలంగా ఉంటుందని నేనాశిస్తున్నాను.

సృజనాత్మక శక్తి లేని
భీషణీర్తనలు చెల్లవు
కళాపరిమళమే లేని

గడ్డిపద్యములు నిల్వవు... (అంటున్న) ఈ కవి లోకంలో భజనవరులకు, వంది మోడలకు స్థానం లేదని, ప్రతిభకు గుర్తింపు ఉంటుందని చెప్తున్నాడు ఈ కవి.

భరితజాలని కాటుకేసిన
పాము విలవిల దన్నుకొన్నది
విప్లవాధ్వరమంత్రవిశ్మయ
వీర్యమై మీరరున తొల్తగా...

తిరతిరాలనుండి భారతదేశం వరాయి ప్రభువుల చేతులలో నలిగిపోయినది. దాస్యవిడనాడంకొరకు ఎందరో యోధులు పోరాడినారు. బ్రిటిష్ వాళ్ళకన్నా పూర్వంనుండీ ఈ జాతి దాస్యభారాన్ని మోస్తున్నది. మహమ్మదీయరాజాం దురాక్రమణలో కొన్ని వందల సంవత్సరాలు బండ్లయై ఉండినది.

ఇలాంటి తరుణంలో...

ఘోస్సీలా ఒక అపరచండిక
సతులు విడలిచి వ్యాంకరించగ .

ఈ భారతీయ తిరుగుబాటులో ఘోస్సీలాంటి అపరచండికలు, తాంతియాలాంటి వీరయోధులు శివాజీలాంటి మొక్కువోని ధైర్యస్తులు, రాజాప్రతాపలాంటి కొడమ సింహులు మన జాతి ఆత్మగౌరవానికి ప్రతీకలై నిల్చుకు.

మహమ్మదీయుల కర్కాశ మనదేశాన్ని ఆక్రమించిన కంపెనీలలో శ్రాంతివారు, డచ్చివారు, బ్రిటిష్ లు, వీళ్ళు మన సుపదకు లూటి చేశారు. వీరిని ఎదుర్కో-

తదానికే గాంధీ, నెహ్రూ లాంటివారు కాంతిపద్ధతిలో అల్లారి భగవంతుని గా, చంద్రశేఖరజీవన్ లాంటి కాంతివారు ఉక్రవాదంతో ముఖాన చంద్రాన లాంటివారు అతివాదంలో పెత్తనీ బ్రిటిష్ వాళ్ళ గుండెల్లో రైల్లు పరుగెట్టించి మనకు స్వాతంత్ర్యం లభింపజేసారు

ఏండ్లతిరగడి గాయయి మడి
యొందిమోయి ముఖులదేశము
నిటలసేత్రము విప్పి సరిగా
శేటికొక్క శతాబ్దయైనది

ఈ స్వాతంత్ర్యఫలాలన్నింటా దినమాన వుడు ప్రజారాజ్యం పేరిట రాజ్యం స్థాపించి నేడు నల్లవాణ్ణి నల్లవాడు దోపిడిచేసే ప్రూరత్వము చూపిన వారాయనెట్టి నొచ్చుకుంటున్నాడు. అశేషంలో కవిత్వం రాస్తున్నాడు.

సమాజహృదయంలో చాల్కొని
దమయధ్వని వింటున్నాను.

..... ఈ సమాజాన్ని తన చూస్తున్నానని అవినీతిమయమైన ఈ లోకం గూర్చి బాధగా ఉందని. మధ్య తరగతివాని జీవితం చాలా దయనీయంగా ఉందని

పెరిగిపోతున్న ధరల్ని చూసి
పెదవి విరవడం మోసుకున్నాను
కడివెడల్ని కలల్ని తాగి

కడుపు నింపడం చేస్తున్నాను ..
బ్లాక్ మార్కెట్ విధానం, స్వార్థపరులైన వ్యాపారస్తుల శబంధకాస్తాలో మధ్యతరగతివాడి జీవితం నలిగిపోతుంది.

వంచనకుంచి మంచిని చేరుచేసే

అంచముక్కును వెతుకుతున్నాను ..

ఈ సమాజంలో మార్పు రావడానికి ప్రయత్నిస్తున్నానని దానికై మార్గాన్ని అన్వేషిస్తున్నానని వారాయనెట్టి కవిత్వంలో మనిషిలోని చెడును పారద్రోలుతానని అంటున్నాడు. వారాయనెట్టి

దృష్టి పూలమ్యే వాయొలు కవరవాడినై పడింది పేకరికం ఎంత నాడది. మనిషిని దిగజారుస్తుంది ఈ ఆకలి మనిషిని నంజక తింటుందని

ఆస్కారుని చింపిరి బతుకులోంచి
ఆకలి అందంగా మెగుస్తున్నది...

వాని ఆ కవరవాడు, తన ఆకలిబాధను ది మిగుకుంటూ "సన్నబాజి పూమాలా" అంటూ వెళ్తుంటే, ఎందరో

ఎన్ని వివేకబరీధరాలు ఎదురు
చూస్తున్నాయో
ఎన్ని విలోమదృగంవరాలు ఎవని
పడుతున్నాయో

ఆ సన్నబాజిపూల.మాలాలోనం
ఆ సారభూల కరిం గాలిలోనం

ఆ పూలమాలలు ధరించి అందంగా,
అనందంగా పుండేవాళ్ళకి ఈ పేదవాడి గూర్చి ఏం తెలుసు.

సాయంసంధ్య మరింత నల్లబడింది
సాయముల కవరవాడిగొంతు చల్లబడింది

అతిసిపాయి, దీనంగా ఇంటికి చేరు
తున్న ఆ కవరవాడు తల్లి తన మైతం దండం
చూసి కప్పుకున్నాడు.

సన్నబాజి పూలమాలా
మిన్నుల్లో ప్రతిధ్వనించింది ఆ రక్తీతం
తల్లి కొడుకుల శవాల్ పైన
అల్లా మరపించాడు అశ్రుజలపాతం ..

ఈ భాధామయిగాధను చిత్రించిన సి.
వా.రె.ను పీడితజనపక్షంలో నిల్చి కాంతి
యంతంగా ఈ వ్యవస్థకు నిరసన తెల్పు
తున్న కవిగా మనం గుర్తించాలి. అతడు
సమాజంలోని అట్టడుగువారి జీవితాలు
మారాలి అని వాపోతున్న కవి.

పీడితుని తేడినిట్టార్చులో
సావురాయి మూలుగుతుంది...

అంటున్న వారాయనెట్టి బ్రతుకుగూర్చి
చెప్తూ, నిరాశలోనై మనిషి ప్రాణం
లేని బండరాయిలా మారవద్దు.

బ్రతుకంటే నిప్పులు శక్కుడమూ కాదు
కన్నీళ్లు కనుగుడ్లలో శక్తుడమూ కాదు...

అని బ్రతుకునూర్చి చెప్తూ, చైతన్యంతో
సమస్యలను విభేదించాలి. చాలెంజిగా
బ్రకకాలి అన్న ఈ కవి

బ్రతుకుంటే వర్షా మేఘం

దీర్ఘశో ఏర్పడే దాని అనుబంధం...

ఈ వ్యవస్థలో ఎందరో దగాపడ్డ తమ్ము
గ్గున్నారు. చెల్లాయిలున్నారు నల్లంతా
ఈ కుటిలనీతి పోకడలోని సమాజాన్ని
మార్పు చేయడానికి, దోపిడిస్వార్థపరుల
అటలు కట్టించడానికే...

మమమమమిద సమ్యకం పోయినవాడు

మట్టినీ గుట్టునూ పట్టుక ఏంచేస్తాడు ?
భరించరాని వ్యవస్థలో బ్రతుకేకంటే
దౌర్జన్యపూరితమైన ఈ స్వార్థపరుల
అటలు కట్టించడానికి, దోపిడిలేని వ్యవ
స్థను సృష్టించడానికి గుట్టల్లోకి వెళ్ళిన
తమ్ముడ్ని తిట్టుకుంటూ దమ్మునుమోత్రం
మెచ్చుకుంటున్నానని ఈ కవి చాలి
కప్పిన తమ్ముడు కాదని! అతడు సమాజ
స్వరూపాన్ని మార్చి సమసమాజం
నిర్మించే ఏరుడని అలాంటి ఏరులు పుట్టడం
దేశానికి శ్రేయస్కరమని... అన్యాయాన్ని, దోపిడిని ఈ కవి సమాంచడు,
ఉదయాన్ని హృదయంగా తలచిన
వారాయనెట్టిని మహాకవి అనక మరే
మంటాం...

ఉదయం నా హృదయం

తూర్పు నా ఊర్పు

మార్పు నా తీర్పు ..

ఈ ప్రసారావధ్యారా ఉదయించిన
నూయ్యడు చైతన్యానికి ప్రతీక, అలాంటి
ఉదయమే తన హృదయమని చాటుకొన్న
కవి. ఈ సమాజంలో మార్పు కోరు
కుంటున్నట్లుగా భావించాలి. పరపీడన
లేని సమాజం రావాలి. లోకంలో అంద

(తిరువాయి 18వ పేజీలో)

మూరించిన ప్రతిభాకాలి, నిరంతరకవిగా విరామం లేకుండా సాహిత్యంలోని పలు ప్రక్రియలలో రచనలు చేస్తున్న విశ్వకవి.

1950 నుండి 60వ జన్మనోత్సవం (27-7-91) వరకు 40 ఏళ్ళనుండి 46 సంపుటలు ప్రకటించిన కవి. సి.నా.రె. జన్మదినంతోగా 40 కవితలతో కూడిన 'నిరంతరం' అను కవితా (సంపుటిని) మయూరి కళాసమితి, రాజమండ్రి, చింతల గోపాలరావు, ముద్రణకు ఉపక్రమించినపుడు కవితలు సేకరణలో డా॥ ఎన్. గోపి, డా॥ జయధీర్ సహకరించి నారు. పుస్తకం అందంగా తీర్చిదిద్ది జన్మదిన కానుకగా సమర్పించడం మూదావహం.

డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి పేరులోనే కాదు, అతని మూర్తిమత్వం ఆదర్శనీయమైనది. కవిగా మహోన్నతశిఖరాలను అధిరోహించిన మహాకవి, వీరు ఏపదవిలో ఉన్నా ఆ పదవికీ కీర్తి. అధికారభాషా సంఘం అధ్యక్షులుగా, సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం వైస్ చాన్సలర్ గా, ప్రస్తుతం తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వైస్ చాన్సలర్ గా సి.నా.రె. నిర్వహించారు, నిర్వహిస్తున్నారు. ఏ పదవిలోవున్నా వజ్రంలా ప్రకాశించే వ్యక్తిత్వం సి.నా.రె. ది.

గేయాకావ్యాలు, గేయనాటికలు, కవితాసంపుటిలు, అనేక సినిగేయాలు వ్రాసిన ఈ కవి పలుసాహిత్య ప్రక్రియలలో అంబేవసిన చేయి. "ఆగునికాంధ్ర సాంప్రదాయము - ప్రయోగము" అను సిద్ధాంతగ్రంథం అమూల్యమైనది. ఉత్తమ విమర్శకులు అనడానికి ఈ గ్రంథం తార్కాణం. తెలుగు సాహిత్యంలో నారాయణరెడ్డి దైనమిక్ హీరో. సాటి లేని మేటికవి. పల్లెపట్టున జన్మించి ఏటి ఒడ్డున నడక నేర్చిన నారాయణరెడ్డి

కవిగా విశ్వాంతరాలను సృష్టిస్తున్న కవి, మన సాహిత్యంలో అవీణాత్మ్యం.

ఆవేద సాతరంగాలనుండే కవిత్వం ఉద్భవిస్తుందంటారు. వార్షికి శోకం శ్లోకం అయినట్లు, నారాయణరెడ్డి చాధ కవిత్వంగా ఉద్భవిస్తుంది. నేటి సంఘాన్ని లోకాన్ని ఈ లోకంలోని పాకడలను చూసిన ఈ కవి వేదసాధరితుడౌతున్నాడు. కాస్త్ర సాంకేతిక రంగాలలో అభివృద్ధి చెందుతున్నాం. ప్రపంచం మారుతోంది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానంవో మనిషి సృష్టికీ ప్రతిసృష్టి చేయగలుగుతున్నాడు. కాని అభివృద్ధిలోపాలు మనిషి తన పతనాన్నికూడా సృష్టించుకున్నట్లుంది. ఆలుబాంబులు, ఆటంబాంబులు ఇవన్నీ లోకాన్ని భస్మీకరణం చేయగల సామర్థ్యం కల్గినవి. కనుక...

కాస్త్రజ్ఞులారా

పరమాణువులు రగిలి

చరిత్రను పాక చూరనీయండి ..

అని సి.నా.రె. తన బాధను వ్యక్తపరుస్తూ లోకంలోని ఈ 'అణువును' హితానికై వాడండి. ఈర్ష్య, ద్వేషాలతో మనిషిని మనిషి, దేశాలకు దేశాలు, పతనమైపోతే ఎట్లా.... అందుకే త్రవంచ సాభాగ్యానికై మన మేధస్సును ఉపయోగించాలని హితవు చెప్పున్న నారాయణరెడ్డి-

రేపటి హృదయం నాలో

లోపల గుసగుసలాడెను

మనిషి నీ భవిష్యత్తు

మహోద్వేగంగా వుందని...

బౌను మనిషిలో మార్పు కనిపిస్తుంది. గతంకన్నా నేడు మెరుగుండని, మనిషి నీవు నీలోని ఆనైక్యతను తొలగించి, నేను అనేదాన్ని వదిలి మనం అనేది హృదయంలో నాటుకొమ్మని మోసపుకు మారుతున్నాడు. రాజకీయాలలో అవినీతి పరులను గుర్తిస్తున్నాడు. 'కాంతినిరక్షిం

చుట్టై' సంగ్రాహం జరుగజోడు. ఇక నీకు దోకాలేదు. నీలోని కన్నులు ప్రజ్ఞాశనం చేసుకొంటున్నావు. మనిషి నీ భవిష్యత్తు మహోద్వేగంగా ఉంటుందని నేనాశిస్తున్నాను.

సృజనాత్మకశక్తిలేని

భజనకీర్తనలు చెల్లవు

కళాపరిమళమే లేని

గడ్డిపద్యములు నిత్యపు... (అంటున్న) ఈ కవి లోకంలో భజనపరులకు, వంది మోగలకు స్థానం లేదని, ప్రతిభకు గుర్తింపు ఉంటుందని చెప్తున్నాడు ఈ కవి.

భరతజాతిని కాటుకేసిన

పాము విలవిల దన్నుకొన్నది

విప్లవాధ్వర్యమంత్రవిశ్మలు

వీర్యమై మిరచిన గొల్తగా...

తిరతిరాలనుండి భారతదేశం వరాయి ప్రభువుల చేతులలో నలిగిపోయినది. దాస్యవిదనాడంకొరకు ఎందరో యోధులు పోరాడినారు. బ్రిటిష్ వాళ్ళకన్నా పూర్వంనుండీ ఈ జాతి దాస్యభారాన్ని మోస్తున్నది. మహమ్మదీయరాజాదురా క్రమణలో కొన్ని వందల సంవత్సరాలు బందీయై ఉండినది.

ఇలాంటి తరుణంలో...

ఝాన్సీలా ఒక అపరచండిక

గుతులు విడలిచి హ్యంకరించగ .

ఈ భారతీయ తిరుగుబాటులో ఝాన్సీ లాంటి అపరచండికలు, తాంతియాలాంటి వీరయోధులు శివాజీలాంటి ముక్కోవోని ధైర్యస్థులు, రాజాప్రతాపలాంటి కొడమ సింహులు మన జాతి ఆత్మగౌరవానికి ప్రతీకలై నిల్చారు.

మహమ్మదీయుల తర్వాత మనదేశాన్ని ఆక్రమించిన కంపెనీలలో ఫ్రెంచివారు, డచ్చివారు, బ్రిటిష్ వారు, పర్షియన్ మన సంపదకు లూటీ చేశారు. వీరిని ఎదుర్కో-

వదాని! గాంధీ, సాహస లాంటివారు
కాంతిపద్ధతిలో అల్లారి భగత్ సింగ్,
చంద్రశేఖరఅజాద్ లాంటి కాంతికారుల
ఉగ్రవాదంతో సుభాష్ చంద్రబోస్
లాంటివారు అతివాదంలో పెట్టేసి
బ్రిటిష్ వాళ్ళ గుండెల్లో రైళ్ళు పరుగెట్టించి
మనకు స్వాతంత్ర్యం లభింపజేసారు

ఏండ్లకిరాడి గాయమై మడి
యిందిపోయిన ముఖం దేశము
నిటలశీత్రము విప్పి సరిగా
నేటికొక్క శతాబ్దమైనది

ఈ స్వాతంత్ర్యోపలాన్ని పొందిన మానవుడు
ప్రజారాజ్యం పేరిట రాజ్యం స్థాపించి
నేడు నల్లవాణ్ణి నల్లవాడు దోపిడిచేసే
క్రూరత్వము చూసిన వారాయ గడ్డి
నొచ్చుకుంటున్నాడు. ఆ నేడనలో కవి
త్వం రాస్తున్నాడు.

సమాజహృదయంలో దాక్కిని
డమరుధ్వని వింటున్నాను.

..... ఈ సమాజాన్ని కను
చూస్తున్నానని అవినీతిమయమైన ఈ
లోకం గూర్చి కాథగా ఉండని. మధ్య
తరగతివాని జీవితం చాలా దయనీయంగా
ఉందని

పెరిపోతున్న ధరల్ని చూసి
పెదవి విరవడం మానుకున్నాను
కడివెడల్ని కలర్చి తాగేసి

కడుపు నింపడం నేర్చుకున్నాను ..
బ్లాక్ మార్కెట్ విధానం, స్వార్థపరులైన
వ్యాపారసుల కబంధపాస్తాలో
మధ్యతరగతివాడి జీవితం నలిగిపోతుంది.

కుంచనమంది మంచినీ చేరుచేసే
అంచమక్కును తెగుకుతున్నాను ..

ఈ సమాజంలో మార్పు రావడానికి
ప్రయత్నిస్తున్నానని దానికై మార్గాన్ని
అన్వేషిస్తున్నానని వారాయగరెడ్డి కవి
త్వంలో మనిషిలోని చెడును పారద్రోలు
తానని అంటున్నారు. వారాయగరెడ్డి

దృష్టి పూతమై వాయెబుల వర్రవాడిపై
పడింది పేకరికం ఎంత కాదని. మనిషిని
దిగవారునుండి ఈ ఆకలి మనిషిని
నంజాక తింటుందని

అన్నా దుని చింపిరి బ్రతుకులోంచి
ఆకలి అందంగా మెగుస్తున్నది...

కాని ఆ వర్రవాడు, తన ఆకలివాదను
ది మిగుకుంటూ "సన్నకాజి పూత
మాలా" అంటూ వెళ్తుంటే, ఎందరో

ఎన్ని విసేలక బీభర్తలు ఎదురు
చూస్తున్నాయో
ఎన్ని విలోతదృగంచరాలు ఎగిసి
పడుతున్నాయో

ఆ సన్నకాజి పూత మాలాలోనం
ఆ సారభాం కరిం గాలాలోనం

ఆ పూతమాలలు ధరించి అందంగా,
అనందంగా వుండేవాళ్ళకి ఈ పేదవాడి
గూర్చి ఏం తెలుసు.

సాయంసంధ్య మరింత నల్లబడింది
సాయెబుల వర్రవాడిగొంతు చల్లబడింది

అలసిపోయి, దీనంగా ఇంటికి చేరు
కున్న ఆ వర్రవాడు తల్లి శవమైఉండడం
చూసి కేవుస్తున్నాడు.

సన్నకాజి పూతమాలా
మిన్నుల్లో ప్రతిభ్యవించింది అర్తగతం
తల్లి కొడుకుల శవాలుపైన
అల్లాకురిపించాడు అశ్రుజలపాతం ..

ఈ భాధామయిగాధను చిత్రించిన సి.
వా. రె.ను పీడితజనపక్షంలో నిల్చి కాంతి
యంతంగా ఈ వ్యవస్థకు నిరసన తెల్పు
తున్న కవిగా మనం గుర్తించాలి. అతడు
సమాజంలోని అట్టడుగువారి జీవితాలు
మారాలి అని వాపోతున్న కవి.

పీడితుని వేడినిట్టారప్పలో
పావురాయి మూలుగుతుంది...

అంటున్న వారాయగరెడ్డి బ్రతుకుగూర్చి
చెప్తూ, నిరాశతోనై మనిషి ప్రాణం
లేని బండరాయిలా మారవద్దు.

బ్రతుకంటే నిప్పులు కక్కడమూకాదు
కన్నీళ్లు కనుగుడ్లలో కక్కడమూకాదు...
అని బ్రతుకుగూర్చి చెప్తూ, చైతన్యంతో
సమస్యలను విభేదించాలి. ఛాలెంజిగా
బ్రతుకాలి అన్న ఈ కవి

బ్రతుకుంటే వర్షా మేఘం
వీళ్ళతో ఏళ్ళతో దాని అనుబంధం...

ఈ వ్యవస్థలో ఎందరో దగాపడ్డ తమ్ము
బ్బున్నారు. చెల్లాయిలున్నారు వర్లంతా
ఈ కుడితనీరి పోకడలోని సమాజాన్ని
మార్పు చేయడానికి, దోపిడిస్వార్థపరుల
ఆటలు కట్టించడానికి ..

మనుషులమీద నమ్మకం పోయినవాడు
మట్టిని గుట్టునూ పట్టుక ఏంచేస్తాడు ?
భరించరాని వ్యవస్థలో బ్రతుకేకంటే
దౌర్జన్యపూరితమైన ఈ స్వార్థపరుల
ఆటలు కట్టించడానికి, దోపిడిలేని వ్యవ
స్థను సృష్టించడానికి గుట్టల్లోకి వెళ్ళిన
తమ్ముడ్ల తిల్చుకుంటూ దమ్మునుమాత్రం
మెచ్చుకుంటున్నానని ఈ కవి దారి
తప్పిన తమ్ముడు కాదని! అతడు సమాజ
స్వరూపాన్ని మార్చి సమసమాజం
నిర్మించే ఏరుడని అలాంటి ఏరులు పుట్టడం
దేశానికి శ్రేయస్కరమని... అస్వా
యాన్ని, దోపిడిని ఈ కవి సహించడు,
ఉదయాన్ని హృదయంగా తలచిన
వారాయగరెడ్డిని మహాకవి అనక మరే
మంటాం .

ఉదయం వా హృదయం
తూర్పు వా ఊర్పు
యూర్పు వా తీర్పు ..

ఈ ప్రపంచావధారా ఉదయించిన
సూర్యుడు చైతన్యానికి ప్రతీక, అలాంటి
ఉదయమే తన హృదయమని చాటుకోన్న
కవి. ఈ సమాజంలో మార్పు కోరు
కుంటున్నట్లుగా భావించాలి. పరిపిడన
లేని సమాజం రావాలి. లోకంలో అంద

(తరువాయి 19వ పేజీలో)

పోతన ప్రహ్లాద చరిత్ర - ఒక సమాక్ష

—డా॥ వందూరి వేంకటనరాయణమూర్తి

(గతి సంచిక తరువాయి)

అంధ్రీకరణము :-

అనువాద రచనమును మూలరచన
మూల పోల్చి, అది యథామార్గమై

(18వ పేజీ తరువాయి)

యా కుఖంగా ఉండాలి. సంపద ఎవరి
చేతుల్లో బందీ కావద్దు... అన్న కవి
ఇలాంటి సమాజం మూలమునే తన
తీర్పుగా ప్రకటిస్తున్నారు.

కృష్ణానగరం గుర్తు బిగించే
మోసం కట్టు తెంచుకుని
నిటారుగా నడిచాచ్చా నిక్కడికి
సిరి బట్టకట్టి బతుకుతున్నవోటికి

పైపై పటలతో సమాజాన్ని మోసం
చేస్తున్నవారినండి, అవకాశవాదంతో
ప్రజలను మోస్తూ మేము చేస్తున్నదంతా
మంచనని చెప్పి వంచన చేస్తున్న వంచన
గాళ్ళనండి... ఛేదించుకుని

కుంచెలా తలెత్తుకు నిలుస్తాను
మైదానమునక ఊపిరితో...

అంటున్న ఈ కవి స్వేచ్ఛను కోరుకుంటు
న్నాడు. అది సంపూర్ణ స్వేచ్ఛగా ఉండా
లన్నదే వీరి తపన.

• • •

ఎస్. రవీంద్ర

యామ్ నెం. 40

న్యూ రీసెర్చ్ మ్యూజ్ హాస్టల్
ఉస్మానియా కాంప్లెక్స్
హైదరాబాద్-7.

(*)

నను కాకపోయినను మూలసార్థక పరిశీల
నము కావించుట ఉచితము. మూలమునకు
యదాతాభానువాదమైనచో ఆ కవి
తదనుసరణమున నెంతవఱకు కృతకృత్యు
డైనది, అమూలకముగా నూతన కల్ప
నలు కావించినచో అనువాదదని స్వాతంత్ర్య
మేకరింపబడుననియు, అట్టి నూతన
కల్పనల బేచిత్రమును పరిశీలించు
వలయును.

మూలభాగవతమునందలి సర్వార్థములను
అంద్రులకందించుటయే పోతనలక్ష్యము.
మూలభాగవతమును, అర్థగాంభీర్యమును తన
అనువాదములో నుండివలయునని తలచి
నవాడు పోతన. సంస్కృత భాగవతము
పదమప్రాథమికమైన పురాణము. ఇది గుంభీర
విషయవిచారణమును, గూఢార్థపద గుంప
తమునైయున్నది. ఈ గ్రంథమును మోక్ష
కాస్త్రమనియు, సాత్విక సంహిత
యనియు వ్యవహరించుట కలదు. ఇట్టి
భాగవతమును అవగాహన మొనర్చుకొని
అన్వయ మొనర్చుకొనుట మహాపండితు
లకు మాత్రమే సాధ్యము. మూలభాగవ
తమునకు వ్యాఖ్యానముకావించిన శ్రీధర
యశోచంద్రుడు -

‘ఈశ్వంతామిచ్చమా సంతః

క్షమంతాం మమసాహసకు
మయానీ స్వీయభోదాయకృతమే

తన్న గర్వతః’

అని పలికియున్నాడు ఇక పోతన్నకుడ
మూలగ్రంథగత సర్వార్థములు అవగా
హన మగునాయని సందేహించినాడు.
అవగాహన మొనర్చుకొనుటయొక్క మైన
యెడల అందలి తత్త్వవివేచనమును అను

వదించుట మిక్కిలికష్టము. తత్త్వవిషయ
వివరణమున పోతన మిక్కిలి శ్రద్ధను
చూపినాడు. పద్యములలో చెప్పిన అర్థ
వ్యక్తికై దెబ్బతీసుకొని తత్త్వవిషయముల
నెక్కువగావచనములలో చెప్పినాడు.
కావుననే -

“భాగవతము తెలిసిపలుకుట చిత్రంబు
కూర్చినఁ దమ్మిచూర్చిన
విలుధవరుల నలప విన్నంత కన్నంత
‘తెలియవచ్చినంత లేటవలెను’

అని చెప్పినాడు. తాను పెద్దల వలన
వినినవానిని, శ్రీధరవ్యాఖ్యానము నాధార
ముగాగొని గ్రహించినవానిని మనమున
య్యకొని భావనచేసి గ్రహించినంత
తెలియపర్చెదనని పోతన పలికినాడు.
ఈ లక్ష్యముతోడనే పోతన తన అను
వాద ప్రణాళికను సిద్ధమొనర్చుకొని
నాడు. కావుననే తెలుగుభాగవతము
మూలముకంటె పెరిగినది.

పద్మనాభగర్భిణుడైన ప్రహ్లాదుడు కాను
దేవునియందు సహజ సంపర్క మాననిరం
తర భాగవతమున యొక్కపుటి స్థితిని
సంస్కృత భాగవతకర్త -

‘కృచిద్రుదతి నైవరం చిన్తాబలచేతనః
కచిద్ధసతి తచ్చిన్తానాద ఉద్ధాయతి

కృచిత్॥

నదతి కృచిదుక్తంకో విలక్షో
వృత్త్యతి కచ్చిత్
కృచిత్తద్భావనాయాక్తప్రస్థయోఽను
చకారచ॥

కృచిదుక్తవలక్షణమే ప్రే సన్సృత్య
నిర్వృతః
అస్మదప్రణయా, ప్ర సలిఖామిలి తేక్షణః’
(7సూ-1౮.౩9-41)

అని చెప్పియుండెను. కాని మూలమున
ప్రహ్లాదుడు నవృత్త, వృత్త్యముచేయుట

11. త్రిమూర్తి భాగవతాను
శీలనము పుట 92

తొడలైన వానికి కారణము పేర్కొన లేదు. పోతన మూలమును గ్రహించుచునే ప్రహ్లాదుని చేష్టలకు కారణమును కూడ చెప్పెను. మూలభాగవతమునందలి ప్రై గంభవము పోతనచేతిలో -

“వైకుంఠ చింతావివరితచేష్టలై యొక్కడు
సేదించు నొక్కచోట
సక్రాంత హరిభావనామూర్తిచిత్తుడై
యొద్దకుడై పాడు నొక్కచోట
విస్తుడింటియగాని జటాండు లేవని
యొత్తిరి నగుచుండు నొక్కచోట
నలివాడుడను విధానము గంటిసేసని

యొద్ది గంతులువైచు నొక్కచోట
బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గళవుఁ
బ్రణయహర జనితబాప్తుసలిల
మిలితపుతలఁడై నిమిలితశీత్రుడై
యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు”

(7 స్కం. ప 124)

అని రూపమానందినవి. పోతన రచనలో
భక్తియొక్క అంతురాశననుండి ఫలావస్థ
వరకు వర్ణింపబడినవి. మూలమునందు
క్రమపద్ధతిలో లేనివానిని, పోతన క్రమ
బద్ధము కావించి ప్రహ్లాదుని భక్తిని యొక
సీసపద్ధత్యములో వర్ణించెను.

ప్రహ్లాదుని శిలమును వర్ణించు సందర్భ
మున సంస్కృత భాగవతమున -

బ్రహ్మణ్యః శిలసంపన్నః సత్యః సో
జితేంద్రియః ।

ఆత్మవత్సర్వ భూతానామేకప్రియ
సంకృత్రమః ॥

దానవత్సన్నర్వాజ్ఞీః పితృవదీనవత్సితః
భ్రాతృవత్సద్భృషిస్త్విగో నరుష్యత్సర్

భావనః
విద్యార్థహృషణ్మాథో మానస్తయ్య
విసర్జితః (7 స్కం. 4౮-౫1, ౫౨ క్లో)

అని చెప్పబడినది. దీనిని పోతన -

తనయందు నభిల ధాతములయందు
నొక భంగి

సమహితత్వంబున జరుగువాడు
పెద్దలఁ బాడఁగన్న భృత్యుని కైరడిఁ
జేరి నమస్కృతున్ చేయువాడు
కన్నుదోయికి నన్యకాంతిండ్డంబై -

మాతృభావముచేసి మునిలువాడు
కల్పిదండ్రుల భంగి ధర్మవత్సలతను
దీనుఁ గానఁ జింతించువాడు
ఘటయెడ సోదంసితి జరుపువాడు
దైవతములంచు గురువులఁ దలఁచువాడు
శిల లందును బొంతులు లేనివాడు
అలితమర్యాదులైన ప్రహ్లాదుండధిప.

(7 స్కం. ప 115)

అని అనువదించెను. ఆత్మవత్సర్వభూతా
నాం అనునది ‘తనయందు నభిల ..’
అని. దానవత్సన్నర్వాజ్ఞీ అనునది
‘పెద్దలఁ బాడఁగన్న భృత్యుని కైరడి..’
అని. అనువదించబడినది. ఇట్లు పోతన
మూలలోకములకు మెరుగుపెట్టి ఆంధ్రీక
రించెను.

చందామూర్తుల దగ్గర విద్యాభ్యా
సము పూర్తిచేసికొని వచ్చిన కుమారుని
విద్యావైపుణ్యమును పరీక్షింపగోరిన పీఠ
గర్వాశివుడు ‘భవదీయోక్తిర్నంజాపతే?’
యని ప్రశ్నించెను. దానికి ప్రహ్లాదుడు
చెప్పిన సమాధానము మూలమునందు -

‘క్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం
పాదసేవనమ్ ।

ఆర్చనం కన్దనం దాన్యం శ్రాద్ధయోగ్య
నివేదనమ్ ॥

ఇతిషుం పాప్తితావిష్టాభక్తిశ్చేన్నర
తక్షణా ।

క్రియతే భగవత్సద్భావస్య సేవ
ధీతము త్తమమ్’

(7 స్కం. ౫౨-౫౩-౫౪, 28, 24)

అని చెప్పబడిన భావములే ఎట్టిమార్పులు
లేకుండగ పోతనచేతిలో ఒకే ఒక పద్య
మైనది. 12

ప్రహ్లాదుడు సహాధ్యాయులగు రాక్షస
బాలకులకు ఆధ్యాత్మిక విషయములను
బోధించుచు విద్యాంశుడు కూడ కాకు
దోష దూషితుడగునని చెప్పిన సందర్భ
మున మూలములో -

‘యతో నకన్యితో క్వచిత్ కరచిద్విద్యా
దీనః స్వయాత్మానమతం సమర్థః ।
విమోచితుం కామర్షకా విహారి
క్రిదామ్యగోయన్నిగభోపకర్తః’

(7 స్కం. 6౮ క్ర 17 అని పాప
బడినది. ఈ భావమును పోతన -

‘హాపాన విజృంభమాణ మదగర్వా
రూఢ దేహోల్లస

ద్బాలాలోకనశృంఖలానిచయ
సంబధ్ధాత్ముడై లేకమున్

తేలానిస్సరణంబుగానక మహావిద్యాంశు
డున్ గామిని

హేలాకృష్టవరంగ కాబకమగున్
హిఃస్థితిన్ వింటిరే’ (7 స్కం. ప 215)

అని చెప్పెను.

మూలమున
‘స్వప్రక్షేదనకోబాలోజడత్వస్య ప్రయా
కృష్టగ్రహ గ్రహీతాత్మా నతద

జగదీదృశమ్. (7 స్కం. ౮4-౫౪)

అని చెప్పబడిన భావమును పోతన ప్రహ్లా
దుని భక్తి తిస్మయత్వమునకనువుగ విస్త
రించి ఒక సీసపద్ధత్యమును వ్రాసెను. 13

పీఠగర్వాశివుడు తనకుమారుడగు ప్రహ్లా
దుని చందామూర్తులయొద్దకు విద్యాసము

పార్జనకు పంపెను. చందామూర్తులు

మిగిలినరాక్షసబాలకులతో కలిపి ప్రహ్లా
దుని చదివించినట్లు మూలమున కలదు.

ఈవిషయమూలమున -

12. త్రిమహాభాగవతము - 7 స్కం
ధము - పద్యము 167

18. ,, ,, - పద్య 122

పోతవ ప్రహ్లాద చరిత్ర - ఒక సమాక్ష

—డా॥ నందూరి వేంకటపద్మరామరావు

(గతి సంచితరువాయి)

ఆంధ్రీకరణము :-

అనువాద రచనమును మూలరచన ముతో పోల్చి, అది యథామార్గమై

(18వ పేజీ తరువాయి)

యాగుఖంగా ఉండాలి. సంపద ఎవరి చేతుల్లో బందీ కావద్దు... అన్న కవి ఇలాంటి సమాజం మారాలన్నదే తన తీర్పుగా ప్రకటిస్తున్నారు.

క్వాసధాంబ గుర్తు బిగించే
మీసం కట్టు తెంచుదని
నిటారుగా నడిచొచ్చా నిక్కడికి
నీతి బట్టకట్టి బతుకుతున్నచోటికి

పైపై నటనలతో సమాజాన్ని మోసం చేస్తున్న వారినండి, ఆవకాశవాదంతో ప్రజలను మోస్తూ మేము చేస్తున్నదంతా మంచేనని చెప్పి వంచన చేస్తున్న వంచన గాళ్ళనుండి... ఛేదించుదని

మంచెలా తలెత్తువ నిలుపాను
మైదానముంటి ఈమీరితో...

అంటున్న ఈ కవి స్వేచ్ఛను కోరుకుంటున్నాడు. అది సంపూర్ణ స్వేచ్ఛగా ఉండాలన్నదే నీతి తత్వం.

• • •

ఎస్ రవీందర్

యామ్ నెం. 40

న్యూ రీసెర్చ్ క్యూర్ హాస్టల్
ఉస్మానియా క్యాంపస్
హైదరాబాద్ - 7.

(*)

ననుకాకపోయినను కులసాత్మిక పరికిల నము కావించటం ఉచితము. మూలమునకు యథాధానువాదమైనచో ఆ కవి తదనుగరణమున నెంతవలకు కృతకృత్యుడైనది, అమూలకముగా నూతన కల్పనలు కావించినచో అనువాదమని స్వారింత్రిత మేకరింపబడుననియు, అట్టి నూతన కల్పనల బొచ్చిరియమును పురిశీలించువలయును.

మూలభాగవతమునందలి సర్వార్థములను ఆంధ్రుల కందించుటయే పోతనలక్ష్యము. మూలభావమును, అర్థగాంభీర్యమును తన అనువాదములలో నుండవలయునని తలచినవాడు పోతన. సంస్కృత భాగవతము వరమప్రాధమిక పురాణము. ఇది గుర్తించి విషయవిచారణమును, గూఢార్థపద గుంపి తమునైయున్నది. ఈ గ్రంథమును మోక్ష కాస్త్రమనియు, సాత్విక సంహిత యనియు వ్యవహరించుట కలదు. ఇట్టి భాగవతమును అవగాహన మొనర్చుకొని అన్వయ మొనర్చుకొనుట మహాపండితులకు మాత్రమే సాధ్యము. మూలభాగవతమునకు వ్యాఖ్యానము కావించిన శ్రీధర యశోవిద్రుడు -

‘తాత్పర్యామిచ్చియా సంతః

శ్రమంతాం మమసాహసమ్
మమాయీ స్వీయభావాయకృతమ్
‘తన్న గర్వతః’

అని పలికియున్నాడు ఇక పోతన్నకుడ మూలగ్రంథగతి సర్వార్థములు అవగాహన మగునాయని సందేహించినాడు. అవగాహన మొనర్చుకొనుటయొక్క మైన యెడల అందలి తత్త్వవివేచనమును అను

వదించుట మిక్కిలికష్టము. తత్త్వవివేచన వివరణమున పోతన మిక్కిలి శ్రద్ధను చూపినాడు. పద్యములలో చెప్పిన అర్థ వ్యక్తి చెబుతిననుగి ‘తత్త్వవివేచనముల నెక్కువగావచనములలో చెప్పినాడు. కావుననే -

‘భాగవతము తెలిసిపలుకుట చిత్రంబు
మూర్ఖులైనఁ దమ్మిచ్చుచొల్లిన
విలుభవయల వలని విన్నంత కన్నంత
‘తెలియవచ్చినంత లేటవలెను’

అని చెప్పినాడు. తాను పెద్దల వలన వినినవానిని, శ్రీధరవ్యాఖ్యానము వాధారముగాగొని గ్రహించినవానిని మనమొనర్చుకొని భావనచేసి గ్రహించినంత తెలియపర్చడమని పోతన పలికినాడు. ఈ లక్ష్యముతోడనే పోతన తన అనువాద ప్రణాళికను నిర్దేశించుకొనినాడు. కావుననే తెలుగుభాగవతము మూలముకంటె పెరిగినది.

గురుగంగరిష్ఠుడైన ప్రహ్లాదుడు వాసుదేవునియందు సహజ సంపద మానసిరంతర ధ్యానరతుడై యున్నపుటి నీతిని సంస్కృత భాగవతకర్త -

‘కృచిద్రుదతి వైవంర చిన్తాబలచేతనః
కచిత్తసతి తచ్చిన్తాన్తాద ఉద్గాయతి

నడతి క్వచిదుర్కంఠో విలక్షణో
నృత్యతి కచిత్
క్వచిత్తద్భావనాయా క సన్మయోఽను
చకారచ॥

క్వచిదుర్భావస్తాప్తీమాస్తే సంస్కర్మ
నిర్వృతః
అస్పష్ట ప్రణయా. వై సలిలామిలితేషుః
(7స్కం-1౨.81-11)

అని చెప్పియుండెను. కాని మూలమున ప్రహ్లాదుడు నవ్వుట, నృత్యముచేయుట

11. శ్రీమదాంధ్ర భాగవత తాను
కీలనము పుట 92

తొందలైన వానికి కారణము పేర్కొనలేదు. పోతన మూలమును గ్రహించుచునే ప్రహ్లాదుని చేష్టలకు కారణమును కూడ చెప్పెను. మూలభాగవతమునందలి పై గ్రంథములు పోతనచేతిలో -

"తైలంఠ చింతావివర్జితచేష్టుడై యొక్కడు నేడుచు నొక్కచోట

నక్రాంత హరిభావనాహారచిత్తుడై యొద్దుకుడై పాడు నొక్కచోట విష్ణుడింటియగారి జటాండు లేచని

యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట నలివాత్తుడను విధానము గంటి నేనని

యొద్ది గంతులువైచు నొక్కచోట బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశ్వర శేఖరుఁ బ్రణయహర్ష జనితభావ్యుసలిల మిలితపులకుడై నిమిలితశేత్రుడై యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు"

(7 స్కం-ప 124)

అని రూపమునందినవి. పోతన రచనలో భక్తియొక్క అంతురాగస్థనండి ఫలవస్తవరకు వర్ణింపబడినవి. మూలమునందు క్రమపద్ధతిలో లేనివానిని, పోతన క్రమబద్ధము కావించి ప్రహ్లాదుని భక్తిని యొక సీసపద్యములో వర్ణించెను.

ప్రహ్లాదుని శిలమును వర్ణించు సందర్భమున సంస్కృత భాగవతమున -

బ్రహ్మణ్యః శీలసంపన్నః సత్యః శోభశ్రేష్ఠియః |

ఆత్మవత్సర్వ భూతానామేకప్రియః |

దాసవత్సన్నర్థాజ్ఞీః పితృవద్దీనవత్సత్తః |

భ్రాతృవత్సద్వృత్తిస్సద్గోగురుప్రీత్యర్థభావనః |

విద్యార్థహృదయజగ్దాభ్యో మానస్తస్య విసర్జితః' (7 స్కం-49-81,82 శ్లో)

అని చెప్పబడినది. దీనిని పోతన -

తనయందు నఖిల భూతములయందు నొక భంగి

సమహితత్వంబున జరుగువాడు పెద్దలఁ బాడఁగన్న భృత్యునికైవడిఁ జేరి నమస్కృతులొ చేయువాఁడు కన్నదోయికి నన్యకాంతలడ్డంబైఁ మాతృభావముచేసి ముంబువాఁడు తల్లిదండ్రుల భంగి భర్తవత్సలతను దీనులఁ గానఁ జెంతించువాఁడు కలులయొడ సోదరస్థితి జరుపువాఁడు దైవతములంచు గురువులఁ దలఁచువాఁడు లీల లందుచు బాంకులు లేనివాడు తలితమర్యాదుఁడైన ప్రహ్లాదుఁడధిప.' (7 స్కం- ప 115)

అని అనువదించెను. ఆత్మవత్సర్యభూతానాం అనునది 'తనయందు నఖిల ...' అని. దాసవత్సన్నర్థాజ్ఞీ అనునది 'పెద్దలఁ బాడఁగన్న భృత్యునికైవడి ' అని, అనువదించబడినది. ఇట్లు పోతన మూలశ్లోకములకు మెరుగుపెట్టి ఆంధ్రీకరించెను.

చందామర్కుల దగ్గర విద్యాభ్యాసము పూర్తిచేసికొని వచ్చిన భూమిని విద్యానైపుణ్యమును పరీక్షింపగోరిన హిరణ్యకశిపుడు 'భవదీయోత్కర్షణంజాపతే?' యని ప్రశ్నించెను. దానికి ప్రహ్లాదుడు చెప్పిన సమాధానము మూలమునందు -

'క్రమగం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాదసేవనమ్ |

ఆర్చనం వందనం దాన్యం కళ్యాణార్థమివేదనమ్ ||

ఇతిపుం పార్వితావిష్టాభక్తి శ్చేన్నరః |

క్రియతే భగవత్కథాకవ్యశేఽ

ధీకిముత్తమమ్' (7 స్కం-59-శ్లో 28,24)

అని చెప్పబడిన భావములే ఎట్టియార్కులు లేకుండగ పోతనచేతిలో ఒకే ఒక పద్యమైనది. 12

ప్రహ్లాదుడు సహాధ్యాయులగు రాక్షస బాలకులకు ఆధ్యాత్మిక విషయములను బోధించుచు విద్యాంశుడు కూడ కాకుదోష దూషితుడగునని చెప్పిన సందర్భమున మూలములో -

'యతో నకల్పితో క్వచిత్ కరచిద్వా దీనః స్వయాత్మానమతం సమర్థః | విమోచితుం కామదృశా విహారి శ్రీదామ్యగోమన్నిగభోవివర్ణః' (7 స్కం- 62 శ్ర 17 అని చెప్పబడినది. ఈ భావమును పోతన -

'హేలాపాన విద్యుంధిమాణ మదగర్యా రూఢ దేహోల్లస

ద్బాలాలోకనకృంఖలానివయ సంబద్ధాత్ముడై లేకమాన్

తలనిస్సరణంబుగానక మహావిద్యాంశు డున్ గామినీ

హేలాకృష్టవరంగ కాబకమగున్ హీనస్థితిన్ వింటిరే' (7 స్కం-ప 215)

అని చెప్పెను.

మూలమున 'వ్యస్తక్రీడనశోభాలోజడ త్రస్తనస్తయా కృష్ణగ్రహ గ్రహితాత్మా నతేద

జగదీదృశమ్. (7 స్కం- 64-శ్లో 87)

అని చెప్పబడిన భావమును పోతన ప్రహ్లాదుని భక్తి తిస్మయత్వమునకనువుగ విస్తరించి ఒక సీసపద్యమును వ్రాసెను. 13

హిరణ్యకశిపుడు తనభూమిదగు ప్రహ్లాదుని చందామర్కులయొద్దకు విద్యాసము పార్జనకు పంపెను. చందామర్కులు మిగిలినరాక్షస బాలకులతో కలిపి ప్రహ్లాదుని చదివించినట్లు మూలమున కలదు. ఈ విషయములమున -

12. శ్రీమహాభాగవతము - 7 స్కం ధము - పద్యము 167

13. ,, ,, - పద్య 122

‘పాలోహిత్యాంభగవాక్వతః
కావ్యః కిలామరైః
పద్యమరైఃకుతఃకృత్యైః
రాజగృహస్తికే)
తే రాజ్యాప్రాపితం బాలం ప్రహదం
నయశోవిదమ్
పాశయామోగతుః పార్యానస్యాం

సురబాలాన్’ స్కం-7-ప్లో 65-1.2)
అని చెప్పబడెను. ప్రహ్లాదుని పురోహితు
అగు చందామర్కయొద్దకు ఏలపంప
వలసివచ్చెనను సందేహముకలుగు నేమో
యని తలచిన పోతన సమాధానము కూడ
చెప్పి మూలమును అనువదించెను. 14
మూలమిట్లు పోతన లేఖనియందు మిక్కి
లిగ విస్తరింపబడినది. ప్రహ్లాదుడు గురు
పుత్ర దగ్గర విద్యను అభ్యసించసాగెను.
కొలదికాలము జరిగిన పిమ్మట హిరణ్య
కశిపుడు ప్రహ్లాదుని పిలిపించి-

‘ఏకదాసురరాట్ పుత్రముం
కమారోప్య పాండవ!
ప్రపచ్ఛ కథ్యంతాం వత్సమనుతే
సాధుమధ్యుపాత్’ (స్కం-7 65ప్లో4)
అని ప్రశ్నించెనట్లు మూలమున కలదు.
తెలుగున పోతన దానిని మిక్కిలి పెంచి
క్రాలెను. మూలమున లేకపోయినను సం
తానముయొక్కచూటలు తల్లిదండ్రులకు
కలిగించు ఆనందమును గూర్చి పోతన
వివరముగా వర్ణించెను. 15

ప్రహ్లాదుడు తండ్రికి సమాధానముగా-
‘తత్సాధుమ స్త్యేఽసురవర్యనేహిసాం
సదాసమాద్విగ్నధియామసద్భ్రహ్మ’
హిత్యాత్మపాతం గృహమంధహపం
వనంగతో యథధి మాశ్రయేత్’
(7 స్కం-ప్లో5 అ-5ప్లో)

అని చెప్పినట్లు మూలమునకలదు. దీనిని
పోతన -

‘ఎల్ల కరీర ధాయతన నిల్లను చీకటి
నూతిలోపలం

ద్రెళ్ళక వీరు నేమిట మతిభ్రమణంబున
భిన్నులై ప్రవ
ర్తిల్లక సర్వమున్నతని దివ్యకళా
మయమంచు విష్ణునం
గుల్లముచేర్చి తారడవి మంటుటమేలు
నికాచరాగ్రణి’ (స్కం-7-ప్లో142)
అని ఆంధ్రీకరించెను ఒక తత్త్వవిషయము
నుంధగ్రాహ్యము కావలయు ననుటయే
దీనికి కారణము.

ప్రహ్లాదుడిచ్చిన సమాధానముహిరణ్య
కశిపునకు రుచింపలేదు. నేవనలగు దైత్యు
లను పిలిచి గురుగృహమునకు తీసికొని
వశ్యపఠింపిడిగా చెప్పెను. ఛద్మనేమ
ధాయలగు వైష్ణవులు దీనిలోచన పాదు
చేయవలెనట్లుగా బాగ్రత్తపడవలసిన
దని గురువులకు చెప్పవలసిందిగా హెచ్చి
రించెనని మూలమున చెప్పబడెను. 16
ఏరాక్షసకుమారునకు కలంగని విధముగా
ప్రహ్లాదుడు క్రతువున పరినిష్ఠితుడగుచు
భక్తి ఎట్లుకలిగెనో తెలిసికొనవలసింది
హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుని ఆ విషయ
మును గూర్చి ప్రశ్నించిట్లు ఆంధ్రీకరణ
మున తెలుపబడినది. పోతన ఆంధ్రీకరణ
మున -

‘ఎట్లాడిన నట్లాడును దిట్టిటని
పలుక నెఱుగరిటుల కిటువున్
జట్టించి యెవ్వరేనియఁ బట్టించివా?
బాలవనమఁ బరపక్షంబుల్
నావం బాడగఁ బోద్యమయ్యెడుగదా!
నాతండ్రి యీబుద్ధిదా
నీవక లోపలఁ దోచెనో? పరులు
దర్శితుల్ పఠింపించిరా?
యేకాంతంబున భగ్గవుల్ పఠిరా?
యీదానక శ్రేణికిన్
వైదంయండు కృతావధానఁ
డతనిన్ వర్ణింపని శ్రేణికిన్’
(7 స్కం-ప్లో 144, 145)

అని కలదు. హిరణ్య కశిపుడు చందామ

ర్కులు చెప్పిరావని అడుగుట మూల
మున లేదు. ‘జహాపబుద్ధిర్ప లాశాంభి
ద్యతే పరిబుద్ధిభిః’ అని మాత్రమే కలదు.
ఈవిస్తరణమును పోతన లోకనీతి కను
గుణముగా కావించినదే.

హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుని విద్యా
వ్యాసంగమును పరిశీలించుటకు మరయొక
వర్యామును పంపాడని పిలిపించెను. ఈ
సందర్భమున చెప్పబడిన -

1. ‘అడుగడ్డునకు మాధవాను చింతన
సుధామాధుర్యమున మేను మలయవాని’
(స్కం-7-ప్లో160)

2. ‘హాద్యంబయ్యెడు నింతకాలమరి
గెన్ శోధించి యేమిమనం’ (స్కం-7-
ప్లో 163)

8. “నిన్నున్ మెచ్చుట నీతి పాత
మహిమన్నీ బోడి దైత్యా ర్భవల్.”
(స్కం-7-ప్లో 164) పద్యములన్నియు
ఆమూలకములే. హిరణ్యకశిపునకు ప్రహ్లా
దుడు సమాధానము చెప్పిన సందర్భ
ములో పోతన వ్రాసిన పద్యములు -

1. “చదివించిరి నను గురువులు, సదివిది
ధర్మార్థముఖర కాస్త్రంబుల్ నే” (7
స్కం-ప్లో 166)

2. “అంధేందూడయముల్ మహా
బదిర శంఖారావముల్ మూకప” (7 స్కం-
ప్లో 168)

8. “కమలాక్షి నర్పించు కరములు
కరములు శ్రీనాథు వర్ణించు బహ్వాదహ్వా”
(7 స్కం-ప్లో 169)

14 ,, ,, పద్యములు 129, 180, 181

15. శ్రీమహాభాగవతము- 7 స్కం -
పద్యములు 136, 187, 188, 189, 140,
141

16. శ్రీమద్భాగవతము (సంస్కృతము)
స్కం-7 స్కం-అ 5-ప్లో 6-8,

